

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra geografie

Bakalářská práce

Historickogeografické aspekty populačního vývoje města Vodňany

Vypracoval: Markéta Pindáková
Vedoucí práce: RNDr. et PhDr. Aleš Nováček, Ph.D.

České Budějovice 2013

Prohlašuji, že bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího práce a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 15. dubna 2013

Markéta Pindřáková

Touto cestou bych chtěla vyjádřit své poděkování vedoucímu práce panu RNDr. et PhDr. Aleši Nováčkovi, Ph.D. za cenné rady, informace a poznámky při tvorbě bakalářské práce. Velké poděkování patří také Městskému muzeu a galerii ve Vodňanech za poskytnuté materiály.

Anotace

PINĎÁKOVÁ, M. (2013): Historickogeografické aspekty populačního vývoje města Vodňany. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, katedra geografie, 54 s.

Předkládaná práce zkoumá historickogeografické aspekty dlouhodobého populačního vývoje města Vodňany, jež porovnává s vývojem okolních sídel v regionu. V úvodní části práce jsou stanoveny hlavní cíle a vstupní hypotézy. Za klíčové lze považovat kapitoly, ve kterých jsou nastíněny geografické a historické charakteristiky sledovaného města a Jihočeského kraje, rovněž analytická část práce, věnována interpretaci změn v populačním vývoji Jihočeského kraje v kontextu České republiky, ve vývoji počtu obyvatel ve Vodňanech a dalších vybraných městech. Následně dochází k diferenciaci populačního vývoje uvnitř Jihočeského kraje, zobecnění dílčích poznatků vyplývajících z analýzy, srovnání s obecnými tendencemi vývoje, a především generalizaci hlavních historickogeografických aspektů populačního vývoje sledovaných měst, politických, hospodářských či sociálních. Závěrečná kapitola patří zhodnocení cílů práce a ověření vstupních hypotéz. Studie je doplněna o tabulkové, grafické a mapové přílohy.

Klíčová slova: populační vývoj, Vodňany, Jihočeský kraj, historickogeografické aspekty

Abstract

PINĎÁKOVÁ, M. (2013): Historical-geographical aspects of the population development of the town of Vodňany. Bachelor thesis. Faculty of Education of South Bohemia university in České Budějovice, Department of Geography, 54 pages.

This bachelor's thesis examines historical-geographical aspects of long term population development in the city of Vodňany in comparison with surrounding settlements in the region. The main goals and input hypotheses are set in the introduction of the thesis. As the key chapters may be considered the chapters in which are outlined the geographical and historical characteristics of the reference city and the South Bohemian Region and also the analytical part of the thesis devoted to the interpretation of changes in population development in the context of the South Bohemian Region of the Czech Republic and in the number of residents in Vodňany and other selected cities. In the next part of the thesis is differentiated the population development within South Bohemian Region, generalized individual findings arised from the analysis, comparison of the findings with the general trends of development, and especially generalization of the main historical-geographical aspects of development in urban population, political, economic or social. The final chapter deals with evaluation of the objectives of the thesis and verify the initial hypothesis. The study is supplemented by tabular, graphical and map attachments.

Keywords: population development, Vodňany, South Bohemia, historical-geographical aspects

Obsah

1. Úvod	7
2. Teoreticko – metodologická východiska	9
2.1 Diskuse s literaturou	9
2.2 Metodika	10
3. Vybrané geografické charakteristiky města Vodňany v kontextu Jihočeského kraje	13
3.1 Fyzickogeografické podmínky	14
3.2 Sociálněgeografické charakteristiky	16
4. Historický vývoj města Vodňany	19
5. Analýza populačního vývoje města Vodňany a jeho regionu	24
5.1 Populační vývoj Jihočeského kraje v kontextu ČR	24
5.2 Populační vývoj Vodňan	27
5.3 Populační vývoj vybraných měst Jihočeského kraje	29
5.4 Komparační exkurz	32
6. Populační vývoj: syntéza poznatků	39
6.1 Diferenciace populačního vývoje vybraných měst Jihočeského kraje.....	40
6.2 Hlavní historickogeografické aspekty populačního vývoje města Vodňany a jeho regionu	43
6.3 Specifika populačního vývoje Vodňan a jeho regionu	44
7. Závěr	45
8. Prameny a literatura	46
9. Seznam příloh	49
10. Přílohy	50

1. Úvod

Populační vývoj představuje kontinuální proces zahrnující nejen demografickou reprodukci, ale také prostorovou mobilitu obyvatelstva, jenž byl ovlivňován celou řadou skutečností, po stránce politické, ekonomické, sociální, také přírodními aspekty. Podmínil však současnou sídelní strukturu, jakož i dlouholetá historie a společenské procesy. Velký význam pro sídelní strukturu Jihočeského kraje po roce 1945 mělo vystěhování obyvatelstva německé národnosti a vytvoření pohraničních pásem při jižní a západní hranici. To vedlo k zániku mnoha obcí a přes osídlování pohraničí i k výraznému poklesu obyvatelstva těchto oblastí. V 70. letech probíhaly integrační procesy, které se promítly ve snížení obcí. Od roku 1990 se pak sloučené obce opět rozdělovaly. Jevem, který se objevuje v posledních letech, je suburbanizace. Obyvatelé velkých měst se stěhují do příměstských lokalit, kde probíhá rozsáhlejší bytová výstavba.

Práce analyzuje hlavní faktory, příčiny a historickogeografické aspekty, které vedly k nynějšímu postavení Vodňan v regionálním kontextu a jeho populační velikosti.

K hlavním cílům práce patří:

- I. Analýza dlouhodobého populačního vývoje města Vodňany, odůvodnění současného stavu města, jeho význam a postavení v rámci Jihočeského kraje.
- II. Analýza populačního vývoje jednotlivých sídel ORP Jihočeského kraje a následná komparace vývoje s městem Vodňany.
- III. Ze zjištěných poznatků objasnit hlavní činitele, příčiny a historickogeografické aspekty vývoje a interpretovat obecné tendence populačního vývoje sledovaných měst v kontextu Jihočeského kraje.

Za účelem realizace cílů práce je formulováno několik vstupních premis:

- I. Jelikož byl Jihočeský kraj dlouho zemědělskou oblastí, a ani průmyslová výroba, která vstoupila koncem 19. století, nebyla markantní, lze očekávat v rámci Česka nižší dynamiku populačního vývoje i rozvoje průmyslu.
- II. Vzhledem k chybějícímu železničnímu napojení města Vodňany, zůstávalo do konce 19. století stranou, tudíž zde nebyly vytvořeny

příznivější podmínky pro industrializaci, a tím i výraznější přistěhovalectví do města.

- III. Hlavní příčinou rozvoje průmyslu ve Vodňanech bylo otevření lokální dráhy z Čičenic do Prachatic roku 1893, teprve poté mohlo dojít k rozvoji průmyslu a zakládání továren.
- IV. Lze předpokládat, že k výraznějšímu poklesu populace Vodňan a některých dalších měst Jihočeského kraje došlo v období první světové války, dále pak v letech 1930 – 1950 v důsledku druhé světové války a poválečného odsunu německého obyvatelstva z českého pohraničí.
- V. V období 1991 – 2011 lze ve Vodňanech očekávat stagnaci a pokles populace. Její příčinou je přirozený úbytek obyvatelstva, který je v posledních dvaceti letech typický pro Českou republiku.

Po úvodním nastínění problematiky populačního vývoje, stanovení hlavních cílů práce a vstupních hypotéz následuje kapitola, věnována diskusi s literaturou, v níž je hodnocen její přínos pro celou práci. Dále se práce zabývá vlastní metodikou a postupy, které se v práci užily, třetí část fyzicko-geografickou a sociálně-geografickou charakteristikou města Vodňany v kontextu Jihočeského kraje, další historickým vývojem města.

Za klíčové lze považovat kapitoly, ve kterých dojde k analýze populačního vývoje města Vodňany, správních obvodů obcí s rozšířenou působností Jihočeského kraje a následné komparaci vývoje města Vodňany s vybranými městy v páté kapitole. Zjištěné poznatky jsou následně syntetizovány v kapitole šesté, která se věnuje hlavním historickogeografickým determinantům populačního vývoje, a také interpretaci obecných tendencí populačního vývoje sledovaných měst v kontextu Jihočeského kraje.

Závěrečná kapitola patří zhodnocení cílů práce a ověření vstupních hypotéz. Následuje seznam pramenů, literatury a internetových zdrojů a přílohy (tabulky, grafy, mapy).

2. Teoreticko – metodologická východiska

V první části kapitoly je pozornost věnována teoretickým pohledům, dále dochází k diskusi s historickou literaturou, rovněž s literaturou, jež se týká hospodářských dějin, v závěru s literaturou regionální. Druhá část se již zabývá metodikou práce.

2.1 Diskuse s literaturou

Hlavní cíl předkládané studie představuje analýza dlouhodobého populačního vývoje vybraných měst, z tohoto důvodu bude ve fázi heuristiky pozornost věnována *historické literatuře*, jež se zabývá demografickým vývojem na území českých zemí. Jak uvádí Fialová (1996, s. 7) „historie populace studuje nejen staleté trendy rození a umírání, ale spojuje také individuální osudy „malých“ lidí, v dějinách neznámých, o nichž bezpečně víme pouze to, že se narodili a zemřeli, s „velkými“ dějinami vladařů, států, ekonomik, společností a kultur“. Demografický vývoj podrobně mapuje Srb (2004), jenž ukazuje dlouhodobý pohled na vývoj počtu obyvatel, strukturu, či rozmístění obyvatel v jednotlivých historických obdobích. Vývoj od poloviny 18. století po první světovou válku hodnotí Kárníková (1965).

Pro analýzu populačního vývoje Vodňan a ostatních vybraných měst bylo třeba primárních dat, jež byla získána z Historického lexikonu obcí České republiky 1869 – 2005. Toto statistické dílo poskytuje ucelená data již od prvního moderního sčítání lidu v roce 1869. Nejnovější údaje o počtu obyvatel v jednotlivých obcích jsou uveřejněny na internetových stránkách Českého statistického úřadu, www.czso.cz.

Populační vývoj měst podmínil současnou sídelní strukturu Česka, dle Semotanové (1998, s. 151) „v organizaci prostoru, obývaného lidmi, probíhaly v minulosti významné změny. Sídla vytvářela podle své velikosti, polohy, tvaru a funkce i vzájemných prostorových vztahů sídelní strukturu“. Hampl (2005) stanovil v jižních Čechách mezoregionální sídelní středisko České Budějovice, dále vymezil celkem 12 mikroregionálních sídelních středisek jižních Čech. Hampl (2005, s. 20) rovněž formuloval obecné charakteristiky dlouhodobého vývoje sociogeografické organizace a příslušných tendencí podle tří základních stádií; „pre-industriální, industriální a post-industriální, pro integrální vývojové rozlišení je vhodnější označení statická-dynamická-organická společnost (systém)“.

Ve druhé polovině 19. století představovala nejvýraznější předěl v hospodářském i populačním vývoji měst průmyslová revoluce. Purš (1960) konkrétně sleduje její průběh od počátku 19. století; nejprve její pronikání do textilní výroby, později do ostatních průmyslových odvětví, její dovršení na přelomu šedesátých a sedmdesátých let, rovněž její hospodářské a sociální důsledky. Dle Hlavačky (1990, s. 15) šlo o „závažné změny se sociálními, politickými a ideologickými důsledky. Průmyslový převrat měnil celkový charakter společnosti a vzájemné vztahy společenských sil“. Jak uvádí Purš (1973, s. 368) „průmyslová revoluce měla tedy stránku technickou, ekonomickou a společenskou“.

Jakubec a Jindra (2006) se ve své práci zabývají problematikou hospodářského vývoje Česka v širším rámci hospodářství předlitavského, následně demografického a sídelního vývoje. Navazuje část, jež je zaměřena na jednotlivé složky hospodářství, tj. zemědělství, průmysl, doprava, obchod a bankovníctví.

Nedílnou součástí je také *literatura regionální*, jež se stala důležitým zdrojem pro pochopení problematiky historického i populačního vývoje města Vodňany. Historický vývoj města od jeho založení do počátku 20. století je poměrně dobře zachycen v kronice Mosteckého (1940). Obdobím druhé světové války se zabývá kronika Fencla (1948), která se mimo jiné dotkla i velkých světových událostí. Významným zdrojem, pro přiblížení problematiky židovského obyvatelstva, které mělo ve Vodňanech do roku 1942 výraznější zastoupení, je dílo Louženského (2012). Události druhé poloviny 20. století jsou v regionálních publikacích zachyceny jen zřídka. Údaje o historickém, hospodářském i populačním vývoji ostatních sledovaných měst byly čerpány z rozsáhlého díla Kuči (1996-2011).

2.2 Metodika

Pro snadnější zachycení dlouhodobého populačního vývoje Vodňan a dalších vybraných měst bylo sledované období 1869 – 2011 rozděleno do jednotlivých vývojových etap. Jedná se o klíčová období 1869 – 1890, 1890 - 1910, 1910 – 1930, 1930 – 1950, 1950 – 1970, 1970 – 1991, 1991 – 2011, jež se váží ke sčítání LDB, a která lze přijímat za základ periodizace vývoje obyvatelstva, neboť vytvářela nové podmínky populačního vývoje na další desetiletí.

V prvním sledovaném období let 1869 – 1890, rovněž v letech 1890 - 1910 byl ve většině vybraných měst očekáván nárůst počtu obyvatel, zejména z důvodu

zavedení železnice, čímž byly vytvořeny příznivější podmínky pro rozvoj průmyslu a zakládání továren. Dále se jedná o období předválečné, tudíž byl rok 1910 stanoven jako mezní.

Následně bylo vybráno období let 1910 – 1930. Prvním výrazným zlomem se stala první světová válka, s válkami předchozích dvou století, které se českých zemí dotýkaly, nesrovnatelná. Vyhnula se sice jejich území, projevila se však značným rozsahem válečných ztrát. Rok 1930 byl hraničním stanoven na základě očekávané poválečné vlny plodnosti, rovněž z důvodu nastupující světové hospodářské krize.

V období 1930 – 1950 se na populačním vývoji vybraných měst podepsala druhá světová válka, která se již území českých zemí dotkla v plném rozsahu. Rovněž sehrál svou roli odsun německého obyvatelstva z českého pohraničí. Jako mezní byl stanoven rok 1950, jelikož v důsledku válečných událostí nedošlo mezi stanovenými lety ke sčítání obyvatel.

Ve snaze porovnat počet obyvatel ve vybraných městech v letech 1930 – 1950 s počtem obyvatel v poválečném období, bylo zvoleno období 1950 – 1970, ve kterém je očekávána poválečná vlna zvýšené sňatečnosti a porodnosti, rovněž socialistická industrializace, která zásadně ovlivnila populační vývoj sídel a urbanizaci.

Dynamická tendence populačního růstu vybraných měst trvá i v období let 1970 – 1991, ve kterém vznikla demografická vlna (baby-boom) neočekávaná svou velikostí, a proto i poměrně krátká svým trváním. Tudíž lze v následujícím stanoveném období 1991 – 2011 očekávat převážně stagnující vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech Jihočeského kraje.

Pro analýzu a zejména komparaci populačního vývoje s městem Vodňany byly vybrány *obce se statusem sídel ORP* Jihočeského kraje, které představují nový typ obcí vykonávajících státní správu v přenesené působnosti. Předně byla zvolena města, u kterých lze v období let 1869 – 2011 vysledovat obdobnou tendenci populačního vývoje jako u Vodňan, což splňovala města Trhové Sviny a Týn nad Vltavou. Dalším kritériem bylo dosažení ve sledovaném období podobného počtu obyvatel, jedná se o města Blatná a Milevsko. Následoval výběr měst, ve kterých mělo z hlediska národnostního složení do období let 1945 – 1947, kdy probíhal neorganizovaný i organizovaný odsun Němců z českého pohraničí, zastoupení německé obyvatelstvo. Zmíněný požadavek splňují města Prachovice, Vimperk, Český Krumlov, Kaplice, Jindřichův Hradec. Z hlediska odlišného historického

a populačního vývoje, v porovnání s ostatními městy, byla zvolena města České Budějovice, Dačice, Písek, Soběslav, Strakonice a Tábor a Třeboň.

V práci, zejména pro hlubší *analýzu*, byly použity výpočty, na jejichž základě lze srovnávat údaje o počtu obyvatel sledovaných měst, rovněž údaje porovnávat s obecnými trendy. K tomu konkrétně slouží výpočet tzv. *relativního indexu změny (RIZ)* počtu obyvatel pro každý rok, ve kterém bylo provedeno sčítání obyvatel, od roku 1869 – 2011, rovněž pro jednotlivá stanovená období, 1869 – 1890, 1890 – 1910, 1910 – 1930, 1930 – 1950, 1950 – 1970, 1970 – 1991 a 1991 – 2011. Relativní indexy změny jsou vztahovány k průměru změny počtu obyvatel České republiky i k průměru počtu obyvatel Jihočeského kraje.

Výpočet relativního indexu změny počtu obyvatel České republiky:

$$RIZ = \frac{K_m/P_m}{K_r/P_r}$$

Ve vzorci: RIZ = relativní index změny, K_m = údaj počtu obyvatel za vybrané město a konečný rok období, P_m = údaj počtu obyvatel za vybrané město a počáteční rok období, K_r = údaj počtu obyvatel za republiku a konečný rok období, P_r = údaj počtu obyvatel za republiku a počáteční rok období.

Výpočet relativního indexu změny počtu obyvatel Jihočeského kraje:

$$RIZ = \frac{K_m/P_m}{K_k/P_k}$$

Ve vzorci: RIZ = relativní index změny, K_m = údaj počtu obyvatel za vybrané město a konečný rok období, P_m = údaj počtu obyvatel za vybrané město a počáteční rok období, K_k = údaj počtu obyvatel za kraj a konečný rok období, P_k = údaj počtu obyvatel za kraj a počáteční rok období.

Analytická část práce patří *interpretaci* změn v populačním vývoji Jihočeského kraje v rámci České republiky, rovněž ve vývoji počtu obyvatel ve Vodňanech a dalších vybraných městech (obce s rozšířenou působností Jihočeského kraje). Následně bude populační vývoj Vodňan porovnán s vývojem vybraných měst ve stanovených obdobích, tedy 1869 – 1910, 1910 – 1930, 1930 –

1950, 1950 – 1970, 1970 – 1991 a 1991 - 2011. Hlavním vodítkem je tabulka s údaji o počtu obyvatel ve vybraných městech v jednotlivých obdobích a doprovodné mapy v textu.

Následující *syntéza* je nejprve věnována diferenciaci populačního vývoje uvnitř Jihočeského kraje, který bude rozdělen na dvě oblasti - pohraniční a vnitřní, a to z hlediska společných tendencí populačního vývoje vybraných měst. Dále budou sledovaná města rozdělena do čtyř *kategorií* na základě dynamiky růstu počtu obyvatel v jednotlivých obdobích.

Následně dojde k zobecnění dílčích poznatků vyplývajících z analýzy, srovnání s obecnými tendencemi vývoje, obecné dynamice jednotlivých období, a především *generalizaci* hlavních historickogeografických aspektů populačního vývoje sledovaných měst, politických, hospodářských či sociálních.

3. Vybrané geografické charakteristiky města Vodňany v kontextu Jihočeského kraje

Vodňany jsou součástí Jihočeského kraje, jenž sousedí s kraji Plzeňským, Středočeským, krajem Vysočina a Jihomoravským krajem, avšak podstatnou část hranice kraje tvoří státní hranice s Rakouskem a Německem, která se táhne v celkové délce 294 km. Z hlediska možností rozvoje regionu je patrný vliv jeho polohy u hranic. Příhraniční oblasti mají charakter méně vyspělých až periferních, méně zalidněných a hůře dopravně dostupných území. Na druhou stranu poskytuje možnosti efektivní přeshraniční spolupráce ve výrobní oblasti i v oblasti služeb spolu s rozvojem cestovního ruchu (Fráně 2012).

Jižní Čechy se řadí mezi regiony s „jasně vymezenou identitou, jež vyplývá nejen ze společné historie, ale i z rysů a vnímání krajiny. Současné vnímání jižních Čech je dáno hranicemi Jihočeského kraje, které se při různých administrativních změnách posouvaly. Přesto existuje a je vnímána jihočeská identita.“ (Šantrůčková 2012, s. 32). V 18. a 19. století existovaly na území současného regionu tři kraje: (Česko)budějovický, Prácheňský (Písecký) a Táborský, po roce 1945 byl vytvořen kraj Českobudějovický. Nejvýznamnější změnou bylo přičlenění území, jež k Čechům (Českému království) z historického hlediska nenáležela. Jedná se o „Slavonicko a Dačicko, náležící k historické Moravě (Moravskému markrabství),

rovněž Vitorazsko (okolí Českých Velenic), které až do roku 1920 spadalo pod rakouské země“ (Nováček 2012, s. 3).

3.1 Fyzickogeografické podmínky

Současnou sídelní strukturu Jihočeského kraje v minulých desetiletích a staletích ovlivňovala celá řada aspektů. Po stránce politické, ekonomické, sociální, rovněž měly významný vliv fyzickogeografické podmínky sledovaného území. Svou rozlohou, jež činí 10 057 km², zaujímá 12,8 % celkové rozlohy Česka. Po kraji Středočeském je Jihočeský kraj druhý plošně nejrozsáhlejší, jeho přírodní podmínky jsou tudíž značně rozmanité.

Krajina Jihočeského kraje je založena na mírně zvlňených tvarech *georeliéfu*, rovněž se objevují prudší svahy výrazněji modelovaných šumavských vrcholů. Kraj představuje geograficky relativně uzavřený celek, čímž nápadně připomíná „zmenšenou kopii celých Čech“ (Nováček 2012, s. 3). Jeho jádro tvoří rozsáhlé oblasti Třeboňské pánve a Českobudějovické, do níž náleží město Vodňany. Na jihozápadě jsou obklopeny horským pásmem Šumavy, na severozápadě jižními výběžky Brd, na severu Středočeskou pahorkatinou (Vlašimskou a Blatenskou pahorkatinou), na východě okrajovými pásmy Českomoravské vrchoviny (Javořickou a Křemešnickou vrchovinou) a na jihovýchodě Novohradským podhůřím s výraznou skupinou Slepčích hor, za kterými vystupují Novohradské hory.

Převážná část území leží v nadmořské výšce 400 - 600 m, s čímž souvisejí poněkud drsnější *klimatické podmínky*. Charakteristické jsou klimatické rozdíly, jejichž příčinou je velké výškové rozpětí, průběh horského pásma Šumavy napříč k převládajícímu západnímu až jihozápadnímu proudění a poloha v částečném závětrí Alp. Dle typologie krajiny České republiky (Romportl 2009), lze v Jihočeském kraji vymezit pět hlavních typů přírodních krajin: mírně studené až studené krajiny hornatin v centrální části Šumavy, mírně teplé krajiny pánví a pahorkatin v Českobudějovické a Třeboňské pánvi, na území kraje však převažují mírně chladné až chladné krajiny pahorkatin a vrchovin (východní část Šumavy, Novohradské hory a podhůří, okrajová pásma Českomoravské vrchoviny, tzv. Česká Sibiř a ostatní části Středočeské pahorkatiny). Nepříznivé klimatické poměry horských oblastí výrazně podmínilo vývoj osídlení pohraniční oblasti regionu.

Současnou nízkou hustotu zalidnění však ovlivnil poválečný odsun německého obyvatelstva.

Typy současné krajiny Jihočeského kraje v mnohém odrážejí historii a vývoj hospodaření v krajině. Bažinaté a zamokřené pánve byly postupně kolonizovány osadníky. Jedním ze způsobů, jak si krajinu podmanit a využít, bylo zakládání *rybníků*, které vznikaly zejména v 15. a 16. století (Šantrůčková 2012). Významným fyzickogeografickým faktorem, jenž podmínil sídelní strukturu regionu, byla rovněž *říční síť*. Celé území spadá do povodí horní a střední Vltavy. Protéká řadou historických měst, pro která byla dříve významnou dopravní tepnou. Jejimi hlavními přítoky jsou zprava Malše a Lužnice, zleva se do Vltavy vlévá zlatonosná Otava. Ke zlatonosným řekám patřila také Blanice vodňanská, pravostranný přítok Otavy. Údolím Blanice vedla od raného středověku tzv. Solná/Zlatá stezka, významná obchodní a dopravní spojnice Čech s Rakouskem (Salcburk) a jižním Německem (Pasov).

Významnou okolností vzniku *Vodňan* je jejich příznivá poloha, kde se křižovalo několik směrů zemských cest a stezek, na nichž se obchodovalo s vnitrozemím i cizinou. Mezi hlavní dovozní artikly patřila sůl z Rakous, ze Solné komory, koření, italská vína, naopak se vyváželo zlato, obilí, kůže, z počátku i otroci. V okolí řeky Blanice byl terén bažinatý, močálovitý, proto byla v těchto nebezpečných a vodnatých místech potřeba někoho, kdo by cesty dával do pořádku, staral se o jejich bezpečnost a střežil most, přes který se přecházelo. Vznikla tak stará osada vodňanská, někdy ve druhé polovině 13. století, osídlena z počátku povozníky, rybáři a průvodčími pocestných (Mostecký 1940).

Další důležitý fyzickogeografický činitel představují *přírodní zdroje*. Území Jihočeského kraje není bohaté na nerostné suroviny, z tohoto důvodu nebyly v období industrializace vytvořeny vhodné podmínky k vybudování kapacit těžkého průmyslu (Nováček 2012). Přírodním bohatstvím regionu jsou rozsáhlé lesy Šumavy a Novohradských hor, největším nerostným pak ložiska písků a štěrkopísků, cihlářské hlíny, sklářských písků a kameniva. Právě na bázi těžby a primitivního zpracování nerostných surovin byla v horských oblastech kraje zakládána jednotlivá sídla, o čemž svědčí současné názvy některých obcí (Nové Hutě, Nová Pec).

3.2 Sociálněgeografické charakteristiky

Dle klasifikace územních statistických jednotek Evropské unie spadá Jihočeský kraj do úrovně NUTS 3 a společně s krajem Plzeňským do regionu soudržnosti Jihozápad (NUTS 2). Současná reforma veřejné správy přinesla zánik okresních úřadů, na území Jihočeského kraje bylo zřízeno 17 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (obce III. stupně), jež se od sebe značně liší rozlohou, počtem obcí i hustotou zalidnění, 37 správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a 623 samosprávných obcí (54 obcím přidělen statut města). V porovnání s ostatními kraji Česka je v regionu vyšší podíl malých obcí, které jsou po ekonomické stránce poměrně slabé. Centrální polohu v *sidelním systému* Jihočeského kraje zaujímá jednoznačně krajské město České Budějovice, k němuž však přirozeně tíhne pouze jižní část kraje, do jeho severních oblastí se stále více rozšiřuje mezoregionální působnost Prahy (HAMPL 2005).

Hustotou 63 obyvatel na km² vykazuje Jihočeský kraj nejnižší míru zalidnění (průměr Česka přesahuje hodnotu 130), jež je značně nerovnoměrné. Nejvyšší hustotu zalidnění má v kraji Českobudějovicko (114 obyv./km²), Tábořsko (78 obyv./km²), Strakonicko (69 obyv./km²) a Písecko (63 obyv./km²), hodnoty však výrazně ovlivňují velká města. Nejnižší hodnoty hustoty zalidnění pak dosahují příhraniční oblasti, Prachaticko (37 obyv./km²), Českokrumlovsko (38 obyv./km²) a Jindřichohradecko (48 obyv./km²). Podíl městského obyvatelstva v kraji je 64,2 %.

Pro *demografický vývoj* Jihočeského kraje je v současnosti charakteristický pokles počtu obyvatel přirozenou měnou, přírůstek obyvatelstva je zajišťován kladným saldem migrace. Dalším znakem demografického vývoje kraje je stárnutí populace v souvislosti s nízkou porodností, jež se odráží v indexu stáří (v současné době překročil hodnotu 100). V porovnání s ostatními kraji Česka vykazuje nižší hodnoty úmrtnosti (10,0 %) a vyšší porodnost (10,0 %). Průměrný věk v kraji dosahuje 41,2 let, což se výrazně neliší od průměrného věku populace Česka (41,1 let).

Rozhodující sociálněgeografický faktor, jenž podmiňuje rozvoj regionu a obcí, představuje *doprava*, v jejím rámci pak silniční a železniční síť. Z hlediska mezinárodní dopravy zaujímá Jihočeský kraj strategickou polohu na ose sever – jih. Procházejí jím důležité mezinárodní silnice a IV. tranzitní železniční koridor, spojující kraj s aglomerací hlavního města. Zároveň představuje významnou

transevropskou železniční trať sítě TEN-T na severojižní ose Balt – Jadran, rovněž hraje důležitou úlohu ve výměně zboží mezi Českem a Rakouskem.

Železniční doprava má v Jihočeském kraji dlouholetou tradici, vždyť právě zde vznikla první veřejná železnice v kontinentální Evropě, koněspřežka z Českých Budějovic do Lince vybudovaná v letech 1825-1832 s délkou 129 km. Jízda do hornorakouského Lince trvala osobním vlakem čtrnáct hodin, nákladním až tři dny. Zatímco osobní vlaky jezdily od dubna do října, nákladní celoročně. „Za vlastní počátek revoluce v dopravě v českých zemích lze z hlediska technického i ekonomického považovat až polovinu 30. let minulého století, tedy ten historický moment, kdy byla zahájena příprava a vlastní stavba první parostrojní železnice“ (Hlavačka 1990, s. 24-25). V současnosti je v kraji pro železniční dopravu k dispozici 932 km železnic a několik železničních uzlů (České Budějovice, Číčenice, Tábor, Veselí nad Lužnicí). Význam železničního uzlu České Budějovice jen dán „spojením pěti železničních tratí, důležité a elektrifikované vedou na Plzeň, Prahu, Lince a České Velenice“ (Kubeš 2012, s. 8).

Městem *Vodňany* prochází jednokolejná regionální železniční trať č. 197 Číčenice – Volary. Vedle běžné osobní dopravy je na této trati provozována rovněž nákladní, která zabezpečuje převážně přepravu dřeva ze Šumavy.

Silniční síť představuje celkem 6 132 km silnic, z čehož 662 km tvoří silnice I. třídy, 1 636 km II. třídy a 3 819 km silnice III. třídy. „V Českých Budějovicích se kříží silnice republikového až středoevropského významu, které sem směřují od Plzně, Prahy, Brna a Lince. Z tohoto křížení silnic město hospodářsky těží, ale tranzitem a další silniční dopravou (také silné suburbánní přepravy) značně trpí, protože nemá vnější silniční kruh“ (Kubeš 2012, s. 8). Z hlediska technické kvality silnic neodpovídá většina komunikací v Jihočeském kraji stávajícím potřebám, zajišťuje však základní dopravní dostupnost sídel a návaznost na důležité silnice nadregionálního významu. Území kraje není doposud napojeno na republikovou dálniční síť, prozatím se podařilo zprovoznit pouze 15 km plánované dálnice D3. Dokončení stavby dálnice, spojující Prahu (přes České Budějovice) s Lincem v návaznosti na evropskou dálniční síť, je otázkou budoucnosti.

Vodňany vykazují poměrně hustou síť komunikací a silnic. Územím města prochází dvě silnice I. třídy (I/20 do Písku a Českých Budějovic, I/22 do Strakonice, které se mimoúrovňově kříží při severovýchodním okraji města), jedna silnice II. třídy, několik silnic III. třídy a mnoho místních komunikací.

Z hlediska hospodářství se Jihočeský kraj neřadí mezi tzv. průmyslové, strategické oblasti Česka, patří spíše k hospodářsky slabším. Jeho krajina nebyla dlouho výrazněji zasažena *industrializací*, a také průmyslové podniky, které vznikly v průběhu 20. století, byly situovány izolovaně do větších měst (Šantrůčková 2012). Hlavní příčinou zaostávání kraje za dynamičtější se rozvíjející severní částí českých zemí byl zejména nedostatek nerostných surovin a značná vzdálenost od průmyslových růstových jader (Nováček 2012). Přestože nepatří mezi rozhodující průmyslové oblasti Česka, pevné postavení mají spotřební odvětví zpracovatelského průmyslu, potravinářství (výroba potravin a nápojů), strojírenství (výroba dopravních prostředků, strojů a zařízení), textilní a oděvní výroba, dřevozpracující průmysl (výroba nábytku, papíru a tužek). Významná je také produkce el. energie (zejména jadernou elektrárnou Temelín). Průmyslová výroba je jednoznačně soustředěna v českobudějovické aglomeraci, výraznější podíl průmyslu vykazuje rovněž Tábor a Strakonice. Mezi nejvýznamnější průmyslové společnosti regionu patří Madeta a.s. a Robert Bosch s.r.o. v Českých Budějovicích, DURA Automotive CZ s.r.o. v Blatné a ČZ Strakonice. Stavební podniky v kraji zajišťují především práce na nové výstavbě, modernizaci a rekonstrukci.

Hlavními zaměstnavateli *ve Vodňanech* jsou v současnosti Vodňanská drůbež a.s., specializující se na zpracování drůbeže a A. Pöttinger s.r.o., jenž podniká ve výrobě zemědělských strojů.

Jihočeský kraj je však dlouhodobě vnímán především jako zemědělská oblast s rozvinutým rybníkářstvím a lesnictvím. V porovnání s Českem je v kraji stále relativně vysoký podíl ekonomicky aktivních obyvatel zaměstnaných v primárních odvětvích. Právě rozvoj *zemědělství* podmínil v minulosti jeho krajinný ráz. Přestože se také jižních Čech po roce 1948 dotkla kolektivizace a intenzifikace zemědělské výroby, zdejší přírodní poměry zabránily extrémům. Jihočeský kraj vytváří zhruba 11 % zemědělské produkce celé republiky. Rostlinná výroba zahrnuje pěstování obilnin, píce a olejnin. Nad rostlinnou však dlouhodobě výrazněji převažuje živočišná produkce, tj. chov skotu a prasat, dlouholetou tradici má v kraji rybníkářství. Celková plocha hospodářsky využívaných rybníků se pohybuje kolem 25 000 ha a vytváří se v nich polovina produkce ryb Česka. Významný je také podíl v chovu vodní drůbeže.

Rybníky a ryby jsou s městem *Vodňany* spojeny už více než půl tisíciletí. Zlatým věkem vodňanského rybníčního hospodářství byla druhá polovina 15. a celé

16. století. V současnosti městské hospodářství obhospodařuje 18 rybníků o celkové ploše 205 hektarů. Svou úrovní produkce kolem 700 kg přírůstku ryb z hektaru rybníků se vodňanské městské hospodářství řadí ke špičkovým producentům v celé republice.

Pro své přírodní a kulturněhistorické hodnoty představuje Jihočeský kraj významné středisko *cestovního ruchu* (NP Šumava, neobvyklé množství hradů a zámků, městské památkové rezervace, památky lidové architektury). „Zachování těchto skvostů do dnešních dnů můžeme mj. přičíst opožděné a poměrně slabé industrializaci kraje“ (Nováček 2012, s. 4).

Jihočeský kraj se řadí mezi regiony s poměrně nízkou mírou nezaměstnanosti (8,4 %, rok 2012). Z celorepublikového hlediska vykazuje nižší míru registrované nezaměstnanosti kraj Středočeský (7,5 %), Plzeňský (7,3 %) a Praha (4,5 %). V rámci jižních Čech zaznamenáváme nejnižší míru nezaměstnanosti v oblasti Českobudějovicka (6,8 %), naopak nejvyšší na Českokrumlovsku (10,8 %).

4. Historický vývoj města Vodňany

Základy struktury osídlení se v jižních Čechách formovaly již v dávné minulosti. Počátky města Vodňany sahají do druhé poloviny 13. století. Přesná datace chybí, avšak půdorysná dispozice města nabízí souvislost s obdobím kolonizace jižních Čech za vlády Přemysla Otakara II. (1253-1278).

Název města vznikl podle povahy půdy:

„voda – vodní (-ý) Vodn-janín, pl. Vodn-jané – Vodňané – Vodňany“ (Mostecký 1940, s. 18). Lidově se vysvětluje „vod Jana“, což znamená, že bylo město založeno „od Jana krále“ (Mostecký 1940, s. 19).

Nejstarší písemná zpráva o Vodňanech pochází z roku 1318, v dědickém sporu mezi Lvem a Vchynou ze Březí je jmenován „komorník z Vodňan“. Druhá dochovaná zpráva z roku 1327, kdy Jan Lucemburský osvobodil Písecké od placení cla ve městech a městečkách Volyně, Strakonice, Netolice, Vodňany, Týn, Milevsko, Březnice a Mirovice. Nejdůležitější středověkou listinou, která nám podává obraz o postavení našeho města, je privilegium krále Jana Lucemburského z roku 1335. Dodnes se zachovala v archivu města. Král Jan uznává, že město hyne. Proto obyvatelům městečka potvrdil práva, jichž od starodávna užívali, a udělil jim nové

milosti. Především je zapojuje do sítě nucených cest. Přes město musí jet a platit zde clo všichni kupci s vínem a jiným zbožím, kteří směřují z Rakous do Budějovic a Písku, z Chvalšín a Netolic ku Praze a Kutné hoře nebo z Prachatic k Týnu. Naopak jsou Vodňanští osvobozeni od placení cla na statcích vyšších duchovních, pánů a zemanů. Další výsadou bylo právo mílové, podle něhož ve vzdálenosti jedné míle nesměl nikdo provozovat řemesla, mít sladovnu ani krčmu. Svobodné nakládání s majetkem a soudní svéprávnost dovršily Janovy výsady. Brzy po roce 1337 byly Vodňany povýšeny na město královské, do té doby byly podřízeny píseckému purkrabímu. Město bohatlo z obchodů (kupecké zboží, sůl, nářadí, náčiní, stroje, oděvy, nábytek), pozornost byla věnována také rybníkářství. Půda, která se nehodila k polnímu hospodářství, byla proměněna na rybníky. Počátky sahají do 15. století. Hospodářství bylo výnosné a daleko široko pověstné.

V roce 1419 se Vodňan zmocnil Oldřich z Rožmberka, nechal zbořit hradby, které vznikly na počátku 14. století, a aby si město plně zabezpečil, vložil do něj svou posádku. Již v roce 1420 se města zmocnil Jan Žižka. Vodňany byly zničeny natolik, že zůstaly pusté po několik let. Počet zničených domů není znám. Uvedení města do obvyklých kolejí mělo dlouhého trvání, jakož i stavba nových domů a obnovení hradeb. Druhou polovinu 15. století provázely domácí války s Rožmberky a dalšími pány, čímž se rozvíjela řemesla související s válčením. Na konci století nastalo uklidnění, ničivé následky husitských válek byly zahlazeny.

V roce 1547 se Vodňany připojily k povstání českých stavů proti Ferdinandovi I. Důsledkem bylo nařízení vydat k prohlédnutí městská privilegia, odvádět králi ungelt z váhy, platit posudné. Královští komisaři podle dalšího trestního opatření jezdili po jihočeských městech a sbírali konfiskovanou zbraň (děla, obecní a soukromá výzbroj) a privilegia. V září 1547 byla městu nejprve navracena některá konfiskovaná privilegia, poté mu byla udělena milost pro účast v odboji. Na konci 16. století nastaly značné hospodářské problémy, došlo k poklesu osedlých domů a k nárůstu domů pustých.

Za třicetileté války, v letech 1618-1620 se město zapojilo do protihabsburského odboje, bylo třikrát vojensky dobýváno. Následně došlo k zástavě města španělskému generálovi donu Baltazaru de Marradas. Bylo zbaveno všech práv, majetku i svobod a zařadilo se na sto let mezi města poddanská. O stavu města vypovídají údaje z Berní ruly z roku 1654. Nejprve byl zachycen majetkový stav jednotlivých vlastníků domů ve městě a potom na předměstí. Celkem bylo

napočítáno 234 domů osedlých, z toho však 109 domů pustých. „Připojen posudek celkový: Město jest velice zchudlé, zbědované a ruinované, půda dobrá“ (Mostecký 1940, s. 85). Roku 1661 byly Vodňany prodány Schwarzenbergům. Jan Adolf Schwarzenberg převzal v našem městě práva a příjmy bývalé vrchnosti. V roce 1673 dala vrchnost zpracovat soupis, který vypovídal o stavu domů ve městě. „Podle tohoto seznamu bylo ve městě 31 chatrných domů, v nichž se bydlelo, ale hospodáři pro chudobu opravovati nemohli. V rynku bylo takových domů obydlých 9, úplně pustých, bez hospodáře 3. Ve městě bylo poustek, spálenišť 41. Na předměstí bylo ještě hůře, kromě několika dvorů zůstávají sídla v rumu a troskách“ (Mostecký 1940, s. 138). Z počátku bylo městu naznačeno, že zničené domy hodlá opravit na svůj náklad vrchnost, k opravám nakonec nedošlo.

Dne 21. srpna 1710 se město dočkalo svobody, došlo k vyplacení peněz knížeti, k slavnostnímu propuštění ze zástavy a ke znovudobytí všech práv královského města. Válečné útoky proti městu, zástava a snaha stát se opět plnoprávným královským městem zapříčinily velký hospodářský a kulturní úpadek města, což mělo velký negativní vliv na stavební vývoj. Navíc roku 1722 postihl Vodňany snad největší požár v historii, bylo zničeno mnoho významných staveb. Obnova města pokračovala velmi pomalu. Za počátek nového mírného rozvoje lze považovat stavbu silnice z Vodňan přes Radčice. Šlo o dvě důležité císařské silnice, které byly značně důležité vojensky i obchodně. První z nich, Rybářská neboli Rakousko-Bavorská, vedla přes Třeboň - České Budějovice – Vodňany – Strakonice – Horažďovice – Klatovy - Domažlice do Norimberku. K ní se připojovala druhá, která vycházela z Vodňan přes Protivín – Písek – Blatnou – Plzeň - Kraslice do Lipska. Výstavba byla zahájena v roce 1811. V roce 1837 se ve městě provedlo několik významných stavebních změn. Byly zbořeny městské brány, Týnská a Bavorovská. O dva roky později obec postoupila vnitřní a prostřední hradební zdi měšťanům sousedních domů, čímž se zbavila nákladů na opravy. Dále byly v hradbách prolomeny čtyři nové vjezdy do města.

V roce 1893 došlo k otevření lokální dráhy z Číčenic do Prachatic, čímž byly vytvořeny příznivější podmínky pro rozvoj průmyslu a zakládání továren. Do té doby zůstávalo město stranou hlavní železnice a průmysl se zde nerozvíjel. Trať vedla kolem jižního okraje předměstí a nádraží bylo situováno za místem křížení s budějovickou silnicí. Rozvoj průmyslu umožnila již zmíněná železniční trať, ale také dostatek pracovních sil a podnikavost vodňanských živnostníků. K městskému

rybníkářství a pivovaru přibyly časem i jiné podniky. Od roku 1904 má město vlastní parní elektrárnu. Vedoucí postavení měly však továrny na pletené zboží (pletárna Davida Ehrlicha, zřízena roku 1893, v roce 1920 byla založena továrna Blanice, třetí pletárna roku 1921), které nastoupily za bývalé drobné punčocháře. Druhým největším a nejdůležitějším průmyslovým podnikem byly závody Bohuše Skalického na výrobu plechového, aluminiového zboží a zvláště ledniček. Josef Buchtele vyráběl hospodářské stroje, Miroslav Stříbrný hydro-pneumatické zdviže aut. Rozvíjely se i menší podniky, sýrárna, řetízkárna, sodovkárna firmy Jirásek-Klíma, cementárna. V roce 1907 byla založena tiskárna Antonína Dvořáka ve spojitelném domě, kde se tiskly i vodňanské noviny. Do obecního rybníkářství bylo zavedeno pravidelné čištění rybníků, pozornost byla věnována také dláždění a úpravě města, začaly se upravovat břehy i koryto řeky Blanice, z důvodu omezení téměř každoročních povodní, na Písecké ulici byl starý dřevěný most zaměněn za železobetonový. Město si osvojovalo všechny vymoženosti doby.

Na počátku 20. století začal také značný rozvoj rodinné a bytové výstavby, vrcholící ve 20. a 30. letech. V letech 1923-25 vyrostl u nádraží Husův sbor. Od roku 1921 probíhala také regulace Blanice, která byla napřímena, čímž v okolí Mosteckého mlýna zanikly dosavadní říční ostrovy. Obnovená tradice vodňanského rybníkářství vedla v roce 1920 ke zřízení střední rybářské školy, pro kterou byl v letech 1923-24 postaven u křižovatky severně za městem nový školní areál. Střední rybářská škola s Vyšší odbornou školou vodního hospodářství a ekologie (založena r. 1996) jsou spolu s Výzkumným ústavem rybářským a hydrobiologickým (do Vodňan přenesen r. 1953), který v současnosti náleží Jihočeské univerzitě, jedinými institucemi tohoto typu v celé republice.

V roce 1938 došlo k odtržení pohraničí. Jelikož se město Vodňany nachází v blízkosti hranic, pocítili místní obyvatelé změnu osobně. Nejvíce se jich dotklo zabírání Prachatic. Z okupovaného území prchalo východním směrem mnoho českých obyvatel. Mnoho rodin se usadilo i ve Vodňanech.

Přišel 15. březen 1939 a s ním vznik Protektorátu Čechy a Morava. Německé vojsko se hrnulo od Prachatic do Vodňan. Druhý den došlo k zatýkání komunisticky smýšlejících obyvatel a následně k poněmčování. Úředním jazykem se stala němčina, na budovách visely dvojjazyčné nápisy. V roce 1940 si Němci ve Vodňanech založili jednotřídní obecní školu, kterou brzy rozšířili na dvojtřídku. Ve školním roce 1942-43 měli Němci již 4 třídy po 25 žácích.

V roce 1942 byli z nádraží ve Vodňanech odvezeni všichni místní obyvatelé židovského původu. Z téměř 80 deportovaných se z Terezína a dalších vyhlazovacích táborů do Vodňan vrátili pouze tři obyvatelé.

Nejstarší písemná zmínka o přítomnosti obyvatel židovského vyznání ve Vodňanech pochází z roku 1406, druhá dochovaná zpráva až z přelomu 15. a 16. století. V roce 1541 český sněm nařídil vypovězení židů z království, v roce 1544 bylo do městské knihy vepsáno toto usnesení: „na věky věkův žid nemá byti přijat do města Vodňan, pro způsob privilegium proti židům daného městu od Jeho královské Milosti krále Ferdinanda“ (Louženský 2012, s. 17). O padesát let později, kdy Vodňany ztratily titul a postavení královského města a staly se městem poddanským, bylo rozhodnutí o zákazu usazení obyvatel židovského původu zrušeno. Od roku 1623, kdy bylo město zastaveno španělskému generálu donu Baltazaru de Marradas, byl židovským obchodníkům povolen nejprve podomní obchod, později i trvalé usazení ve městě. Hlavními prodejními artikly byly slanečci, koření, plátno, vejce, obilí, máslo a železo. V roce 1653 bylo do městské knihy zapsáno nařízení, podle něhož „se židé usazení v místech po roce 1618 nemají ani vypuzovat a ani neslušnými daněmi obtěžovat“ (Louženský 2012, s. 18). Ve Vodňanech nikdy nevzniklo samostatné uzavřené ghetto, židovská komunita se usazovala nejprve v domech ve městě, v pozdějších letech (od poloviny 19. století) i na předměstí. V roce 1744 byla dokončena stavba židovské školy, později byla postavena i synagoga a zřízen židovský hřbitov nedaleko osady Pražák. Od druhé poloviny 19. století se ve městě usazují podnikatelé a zakladatelé velkých výrobních dílen a menších továren. Po roce 1939 se situace zhoršila, porušení omezení (nesměli chodit do hostinců, parkem, nesměli se nikam vydat vlakem, museli nosit na prsou žlutou hvězdu) znamenalo útlak, pronásledování, věznění a smrt. Počátkem roku 1942 bylo rozhodnuto o konečné likvidaci obyvatel židovského původu.

Na počátku jarních měsíců roku 1945 lidé ve Vodňanech tušili, že se blíží vytoužený konec války. Městem prchaly na západ davy německých vojáků. Dne 12. května došlo k významné historické události pro město Vodňany a jeho obyvatele. Válka skončila, což znamenalo konec útisku, strachu a návrat k vytouženému míru a svobodě.

Ve druhé polovině 20. století zaznamenávalo město mírnější růst. Byla realizována výstavba nových ulic jednak západně od města při silnici vedoucí k městu Bavorov, převážná část však až za trať, kde vyrostly dvě nové čtvrtě. Jedna

na západě ve vidlici silnice na Stožice a Chelčice, druhá na východě při silnici na Radomilice a České Budějovice. Zůstaly odděleny malým rybníkem, proměněným později na koupaliště. Kromě rodinných, řadových a bytových (Bavorovská ulice) domů vznikla i dvě menší sídliště – sídliště Škorna a Výstavní ulice západně u koupaliště a Smetanova ulice dále k severozápadu u trati spolu se školním areálem v Bavorovské ulici, který byl dokončen roku 1977. Díky tomu dosáhlo město v roce 1980 historického maxima počtu obyvatel – 6624 – a počet domů pak stále rostl. Pro průmysl byly vyhrazeny plochy na jihozápadním, a především východním okraji města. Historické jádro města zůstalo podstatnějiších zásahů ušetřeno, v roce 1990 se i s přílehlými staršími předměstími stalo městskou památkovou zónou. V 90. letech 20. století vyrostly v Chelčické ulici u přejezdu zajímavě řešené bytové domy. Roku 1997 byla z města odvedena většina tranzitní dopravy zprovozněním východní přeložky hlavní silnice od Českých Budějovic s novým rozvětvením na Strakonice a Písek. Dosud podružné silnice z Čičenic a Radomilic se staly hlavními přivaděči směrem k městu i dále, např. k Bavorovu.

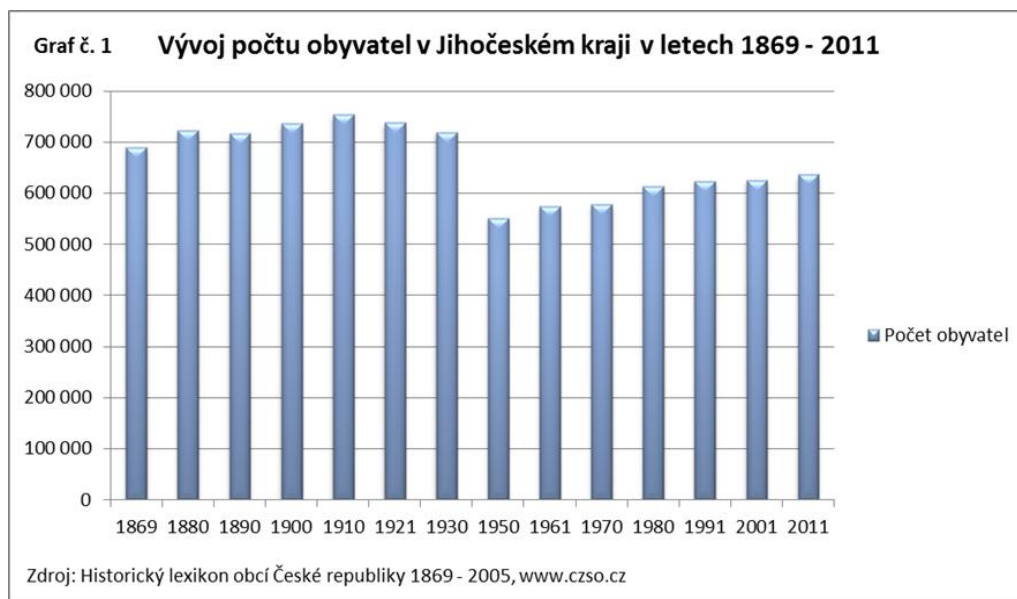
5. Analýza populačního vývoje města Vodňany a jeho regionu

Podobně jako u jiných regionů, vyznačuje se i populační vývoj Jihočeského kraje řadou zvláštností, jež souvisí s celou řadou aspektů. Zmíněnou problematikou se zabývá následující kapitola, v níž bude věnován prostor interpretaci změn v populačním vývoji Jihočeského kraje v rámci Česka, rovněž ve vývoji počtu obyvatel ve Vodňanech a dalších vybraných městech. Následně bude populační vývoj Vodňan porovnán s vývojem vybraných měst v jednotlivých stanovených obdobích. Hlavním vodítkem jsou doprovodné grafy a mapy v textu.

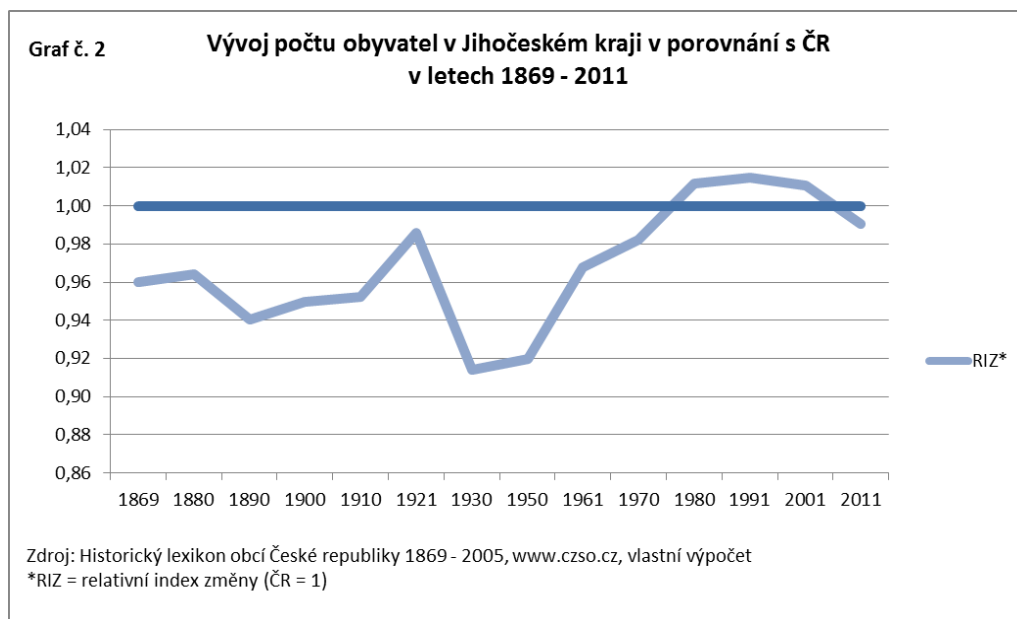
5.1 Populační vývoj Jihočeského kraje v kontextu ČR

Ve druhé polovině 19. století, rovněž na počátku století dvacátého byla koncentrace obyvatelstva na území Jihočeského kraje poměrně rovnoměrná. Velký zlom však představovala 2. světová válka. V poválečném období se obyvatelstvo začalo koncentrovat do jihočeských měst, v nichž se ve větší míře rozvíjel průmysl. Nejdynamičtější změny vykazuje období let 1970 – 1991. V posledním sledovaném období 1991 – 2011 se však proces koncentrace obyvatelstva do měst zastavil a dochází k opačnému procesu – dekoncentraci obyvatelstva.

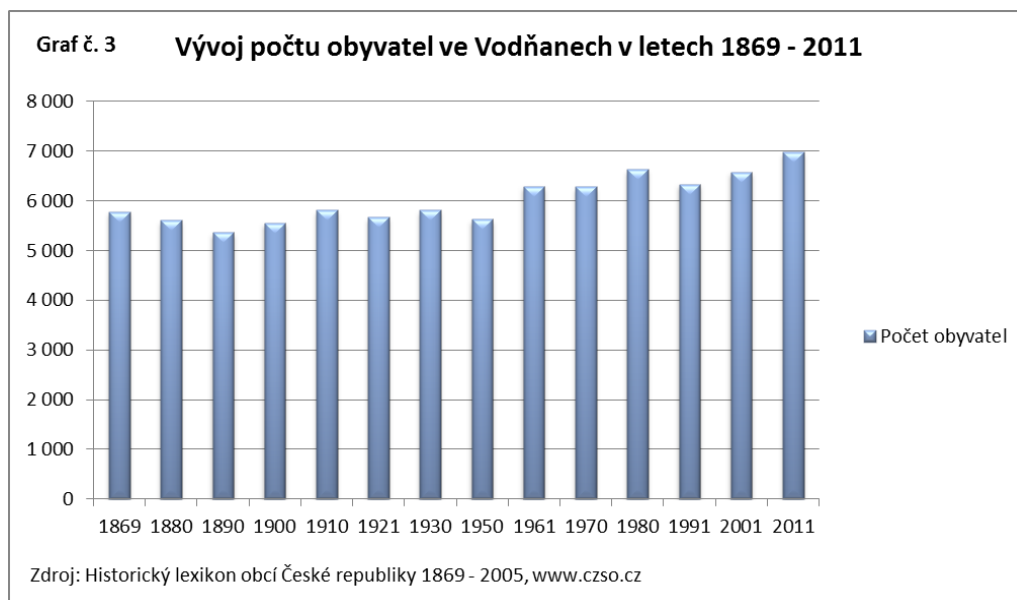
Ve sledovaném období 1869 – 2011 dosáhl počet obyvatel Jihočeského kraje svého maxima přibližně před sto lety, kdy na jeho území žilo 753 025 obyvatel. Do roku 1910 počet obyvatel kraje pozvolna narůstal. Za poklesem (o více než 30 tisíc obyvatel) v následujícím období 1910 – 1930 stojí především první světová válka a její důsledky; ztráty na životech, nižší porodnost, vyšší kojenecká úmrtnost, jež představují hlavní příčinu rozkolísání do té doby pravidelné věkové struktury obyvatelstva. Velké ztráty na celkovém počtu obyvatelstva Jihočeského kraje přineslo rovněž období let 1930 – 1950. Na vině bylo několik aspektů, jež do demografického vývoje zasahují vskutku výrazným způsobem; následky světové hospodářské krize (v první fázi se výrazněji projevila především v zemědělství), druhá světová válka, poté poválečný odsun Němců z českého pohraničí. Největším úbytkem obyvatel byly postiženy příhraniční oblasti, tj. bývalý okres Český Krumlov, Jindřichův Hradec a Prachatice. V roce 1930 žilo na území Jihočeského kraje 718 820 obyvatel, po prvním poválečném sčítání v roce 1950 o téměř 170 tisíc méně.

Počátek období 1950 – 1970 byl poznamenán „dozníváním poválečných kompenzačních populačních trendů“ (Kučera 1994, s. 59), charakteristické je rovněž dosidlování příhraničních oblastí Jihočeského kraje. Z grafu, jenž hodnotí dynamiku vývoje počtu obyvatel Jihočeského kraje v porovnání s Českou republikou, je patrný mírný nárůst počtu obyvatel. Pronatalitní politika Československa vedla na počátku období let 1970 – 1991 k poměrně rychlému růstu počtu obyvatel Jihočeského kraje. „Jejím záměrem bylo přispívat ke zvýšení porodnosti (nebo alespoň ke zpomalení jejího poklesu), vytvářet vysoké přírůstky obyvatelstva a tím umožňovat rychlejší populační růst“ (Kučera 1994, s. 60). Přírůstek obyvatelstva kraje činil za sledované období více než 45 tisíc, avšak z grafu č. 2 je patrné, že již nikdy nedosáhl takového počtu obyvatelstva, jenž měl před druhou světovou válkou. Z grafu lze dále vysledovat stagnaci populačního vývoje v období let 1991 – 2011, již ovlivnil zejména pokles porodnosti, charakteristický je také dlouhodobý růst podílu starších věkových skupin.

5.2 Populační vývoj Vodňan

V porovnání s Jihočeským krajem, lze ve vývoji počtu obyvatel města Vodňany vysledovat v období let 1869 – 2011 jisté odlišnosti, jež souvisí zejména s dlouholetou historií města, rovněž se společenskými procesy.

V prvním sledovaném období 1869 – 1890 se počet obyvatel města výrazněji snížil, o více než 400 obyvatel. Za poklesem stojí především skutečnost, že do roku 1893 zůstávalo město stranou hlavní železnice a průmysl se zde nerozvíjel. „Stavba a provoz železnic se staly v českých zemích rozhodujícím iniciátorem rozvoje uhelného průmyslu, hutní, železářské a strojírenské výroby“ (Hlavačka 1990, s. 136). Na počátku následujícího období 1890 – 1910 byl však zahájen provoz lokální dráhy, vedoucí z Čičenic (přes Vodňany) do Prachatic. Přivedení železnice představovalo pro Vodňany vytvoření příznivějších podmínek pro rozvoj průmyslového podnikání a zakládání továren. Rozvoj průmyslu umožnil také dostatek pracovních sil a podnikavost vodňanských živnostníků. Místním továrnám se sice nepodařilo změnit zemědělský ráz bývalého okresu v oblast převážně dělnickou a průmyslovou, avšak ani toto odvětví nelze opominout (Mostecký 1940, s. 191). Městské rybníkářství, pivovar i ostatní větší průmysl se vyvíjel „téměř bez výjimky ze zdravých základů položených minulostí“ (Mostecký 1940, s. 192). Vedoucí postavení měly továrny na pletené zboží, které nastoupily za bývalé drobné punčocháře. Za zmínku stojí také závody Bohuše Skalického, tiskárna Antonína

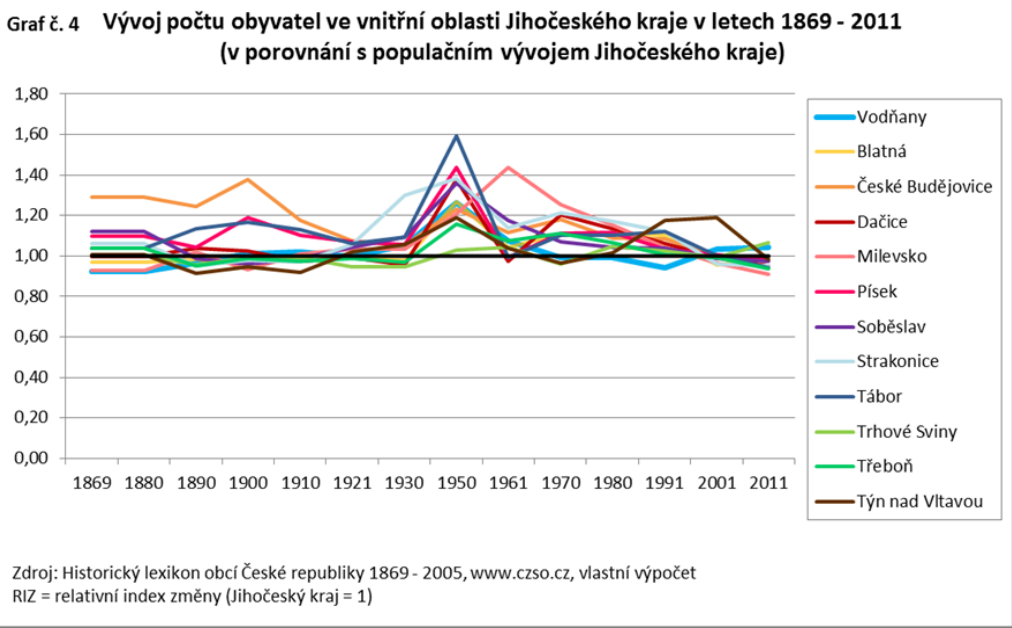
Dvořáka i menší podniky; cementárna, řetízkárna, sýrárna. Ze sestrojeného grafu lze za sledované období vidět pozvolný nárůst počtu obyvatel města, v období let 1910 – 1930 již zaznamenáváme tendenci stagnační. „Válečné ztráty se promítly ve věkovém složení obyvatelstva přímo hlubokým zářezem „nenarozených“ v letech 1915-1919, v deformaci počtů a podílu mužů ve věku zhruba 20-40 let následkem ztrát na bojištích, a nepřímo také zvýšenou úmrtností civilního obyvatelstva ve válečných letech“ (Kučera 1994, s. 9). Období let 1930 – 1950 bylo zprvu poznamenáno světovou hospodářskou krizí, vrcholící v českých zemích v letech 1933-1934. V první fázi se výrazněji projevila v zemědělství a způsobila značné zadlužení drobných zemědělců. Vliv na populační vývoj města mělo však období druhé světové války, kdy bylo rozhodnuto o konečné likvidaci obyvatel židovského vyznání, jež mělo ve Vodňanech v roce 1930 více než 2% zastoupení. V roce 1930 město čítalo celkem 5 813 obyvatel, po prvním poválečném sčítání v roce 1950 o téměř 190 méně.

Od roku 1950 do posledního censu v roce 2011, kdy počet obyvatel města dosáhl svého maxima, lze z grafu vysledovat výraznější populační růst *v poválečném období*, jež zejména podmínila poválečná vlna zvýšené sňatečnosti a porodnosti. Po stabilizaci demografických ukazatelů byla následující *60. léta* poznamenána přijetím zákona o umělém přerušení těhotenství a následně výraznějším poklesem plodnosti. Až do počátku let sedmdesátých je ve Vodňanech patrná stagnace populačního vývoje. Poté zaznamenáváme nárůst počtu obyvatel, jenž lze přisuzovat výraznému celorepublikovému vzestupu porodnosti v důsledku populační politiky Československa, zaměřené na „zvyšování pomoci rodinám s dětmi, prodlužování mateřské dovolené, ke zlepšení podmínek zaměstnávání žen, rozšiřování sítě jeslí, mateřských škol a školních družin“ (Kučera 1994, s. 61). *80. léta* jsou charakteristická následným návratem na předchozí úroveň reprodukce. Poslední sledované období 1991 – 2011 vykazuje výraznější přírůstek počtu obyvatel města. V roce 1991 žilo ve Vodňanech 6 331 obyvatel, v roce 2011 o téměř 650 více. Důvodem je snadná dostupnost bývalých okresních měst z hlediska dojížděky do zaměstnání a škol, za kulturou i sportem. Dále město poskytuje základní občanskou vybavenost i poměrně dobré pracovní příležitosti.

5.3 Populační vývoj vybraných měst Jihočeského kraje

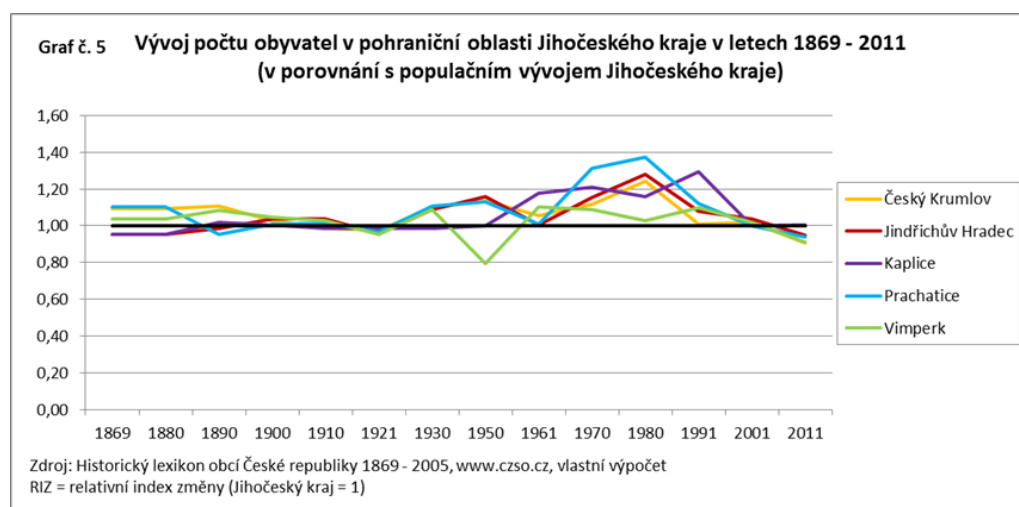
„V otázce koncentrace obyvatelstva v industriálním období obecně zaujímal dopravní faktor představovaný železnici výjimečné postavení“ (Nováček 2006, s.). V *Českých Budějovicích* byl zahájen provoz koněspřežní železnice již v roce 1827, parostrojní železnice v roce 1868, v době skutečné železniční horečky, pro niž jsou „typické dlouhé tratě budované velkými soukromými železničními společnostmi“ (Pavlíček 2002, s. 16). Do roku 1891 se krajské město stalo nejdůležitějším jihočeským železničním uzlem, došlo rovněž k výraznému rozvoji průmyslu i nárůstu počtu obyvatel. Období let 1890 – 1910 změnilo České Budějovice ve velkoměsto, přírůstek počtu obyvatel činil téměř 23 tisíc. Od druhé poloviny 19. století vykazuje nárůst počtu obyvatel rovněž město *Tábor*. Předěl v jeho dosavadním vývoji představoval rok 1871, kdy byla otevřena železniční trať z Prahy do Českých Velenic, jež umožnila rozvoj průmyslu. Po vzniku Československa (r. 1918) rozvoj Českých Budějovic utrpěl přerušáním tradičních svazků s Lincem, což vedlo k výrazné stagnaci, i z hlediska populačního vývoje. V období let 1930 – 1950 ve městě zaznamenáváme úbytek počtu obyvatel (o více než 3 tisíce), což lze přičítat zejména odsunu německého obyvatelstva, jež mělo četné zastoupení v příhraničních oblastech, tj. bývalý okres Český Krumlov, Jindřichův Hradec a Prachatice, rovněž v Českých Budějovicích a větších městech obecně.

V poválečném období je patrný výrazný nárůst počtu obyvatel v důsledku posílení těžkého průmyslu a výstavby velkých panelových sídlišť. K posílení průmyslové základny došlo rovněž v Táboře a *Písku*, kde v roce 1948 začala výstavba textilního průmyslu (Jitex). Z hlediska investiční výstavby však zůstával ve stínu *Strakonice*. Od roku 1950 až do počátku devadesátých let zaznamenáváme u sledovaných měst tendenci populačního růstu, v následujícím období 1991 – 2011 lze vysledovat tendenci stagnační, především vlivem přirozené měny. Také však v důsledku suburbanizace, tzn. přesun obyvatel, jejich aktivit a některých funkcí z jádrového města do zázemí (Boršov nad Vltavou, Dobrá Voda u Českých Budějovic).

V porovnání s městem Vodňany lze vysledovat obdobnou tendenci populačního vývoje také ve městě *Týn nad Vltavou*. Druhá polovina 19. století zastihla město v populační a hospodářské stagnaci. Vyjma drobných řemeslníků a nevelké loděnice zde neexistoval žádný průmysl, vyhnula se mu také důležitá železnice Vídeň – České Budějovice – Plzeň (1869), poté Veselí nad Lužnicí – Praha (1872), což v konečném důsledku vedlo ke ztrátě významu starých obchodních cest, také však vltavské plavby. Odloučenost města a těžká obživa obyvatel vedla k vystěhovalectví do Rakouska, Německa, rovněž za moře. V roce 1898 byl zahájen provoz lokální dráhy (spojení s hlavní tratí České Budějovice – Plzeň v Čičenicích), následně v Týně vznikly první menší závody; První jihočeská továrna na dřevěné a soustružené výrobky, cihelny. Ve druhé polovině 19. století vykazuje stagnaci populačního vývoje také *Blatná* a město *Třeboň*, jež se zaměřovalo na zemědělství a potravinářskou výrobu. Rozvoj průmyslu nevyvolala ani železnice Praha – Tábor – České Velenice (1871), omezoval se pouze na výrazně rozšířený schwarzenberský pivovar. Také ve vývoji města *Soběslav* nepřineslo otevření důležité železnice výraznější změnu. V městečku *Trhové Sviny* se v důsledku odmítnutí železnice průmysl prakticky nerozvinul, vyjma výroby nitěných knoflíků a zinkových kroužků, nejhudší oblast však představovalo město *Milevsko* a okolí. Druhá polovina 19. století byla obdobím úpadku zdejších řemesel, jež nebyla schopna konkurovat tovární výrobě, železnice byla zavedena až v roce 1889.

Od 50. let 20. století je z grafu patrná dynamická tendence populačního růstu všech sledovaných měst. V historii Milevska představovalo poválečné období nejvýraznější předěl; vznikl strojírenský podnik Janka n. p., následně textilní závod Jitex a továrna Koh-i-noor. V Týně nad Vltavou byla částečně posílena „dosud zcela nedostatečná“ (Kuča 2008, s. 770) průmyslová základna města. V Soběslavi byly rozšířeny průmyslové závody, především Jitona, Lada a Jihočeské dřevařské závody, v Třeboni byla postavena oděvní továrna Otavan, ve městě také vyrostly areály Stavebního podniku, později i státního rybářství.

Odlíšnou tendenci populačního vývoje vykazuje ve sledovaném období 1869 – 2011 město *Prachatice*. Od druhé poloviny 19. století do roku 1930 je z grafu patrná stagnace vývoje počtu obyvatel. Ve městě vznikly pouze menší průmyslové podniky (továrna na dřevěné soustružené výrobky z roku 1884), železnice se město dočkalo až v roce 1899. Také tzv. Solná/Zlatá stezka dávno ztratila svůj někdejší význam, k přestavbě na moderní silnici již nedošlo. Vedla z bavorského Pasova k českým hranicím, kde se rozvětvovala na několik stezek. Nejdůležitější se stala cesta, která vedla na Prachatice. „Sůl se nesměla vozit do Čech žádnou jinou cestou, než po Zlaté stezce na Prachatice. V Prachaticích bylo vybíráno clo z každé prostice soli a tím Prachatice i jejich vrchnost velice bohatly“ (Pilát 1947, s. 2). Později se však začala sůl do Čech dovážet cestou přes Linec na České Budějovice a obchod na Zlaté stezce rychle upadal. Z hlediska populačního vývoje zaznamenáváme ve sledovaném období stagnaci také ve městě *Kaplice*. Koněspřežní (1828), později parostrojní železnice (1871) byla od města poměrně vzdálena a představovala spíše

zpomalení jeho rozvoje. Populačně stagnovalo také město *Jindřichův Hradec*, jemuž se vyhnula železnice Praha – Veselí nad Lužnicí – Vídeň (1871), v 70. letech město postihla hospodářská krize a v 80. a 90. letech silné vystěhovalectví. Zmíněné skutečnosti vedly ke ztrátě obchodního, rovněž kulturního významu města, „upadajícího do provincionální zaostalosti“ (Kuča 2000, s. 721). Výraznější nárůst počtu obyvatel lze ve druhé polovině 19. století a počátkem století dvacátého vysledovat ve *Vimperku*, kde se vyjma sklářství stalo významným průmyslovým odvětvím také knihtiskařství, a v *Českém Krumlově*. Období let 1930 – 1950 představovalo pro města, ležící v pohraniční oblasti Jihočeského kraje, hluboký vývojový předěl. Z grafu je patrný výrazný pokles počtu obyvatel, jehož příčinou byl zejména odsun německého obyvatelstva. Největší populační úbytek byl zaznamenán ve *Vimperku*, kde mělo německojazyčné obyvatelstvo 76% zastoupení (v roce 1930). Záslouhou rozvinutého průmyslu se však město podařilo poměrně úspěšně dosídlit a „ustanovení okresního národního výboru roku 1949 vytvořilo předpoklady dalšího dynamického rozvoje“ (Kuča 2011, s. 287).

Od roku 1950 vykazují sledovaná města dynamickou tendenci populačního růstu. Ve *Vimperku* byla výrazně posílena průmyslová základna, v *Jindřichově Hradci* a v *Prachaticích* došlo k poměrně výrazné industrializaci. Od počátku 90. let 20. století až do posledního cenzu v roce 2011 je u měst patrná stagnace populačního vývoje, vlivem přirozené měny obyvatelstva.

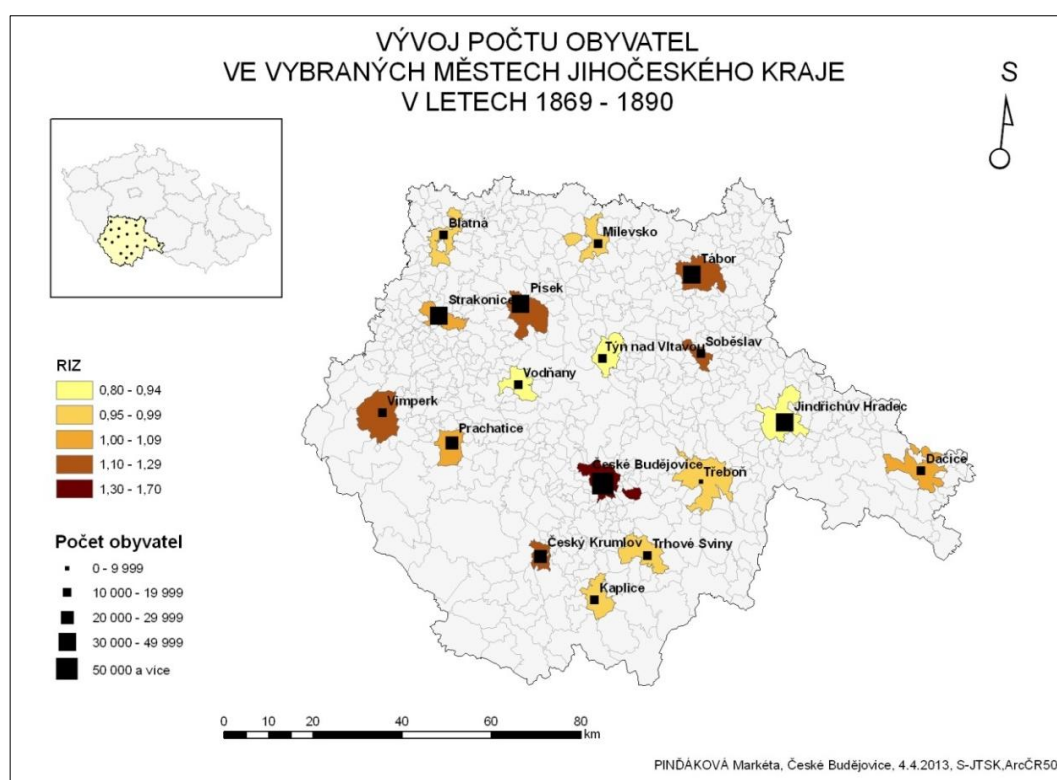
5.4 Komparační exkurz

Populační vývoj každého sledovaného města má svá specifika, jimiž se pro odlišnosti diferencuje. Následující podkapitola je zaměřena na komparaci populačního vývoje *Vodňan* s vývojem vybraných měst ve stanovených obdobích; 1869 – 1890, 1890 – 1910, 1910 – 1930, 1930 – 1950, 1950 – 1970, 1970 – 1991 a 1991 – 2011.

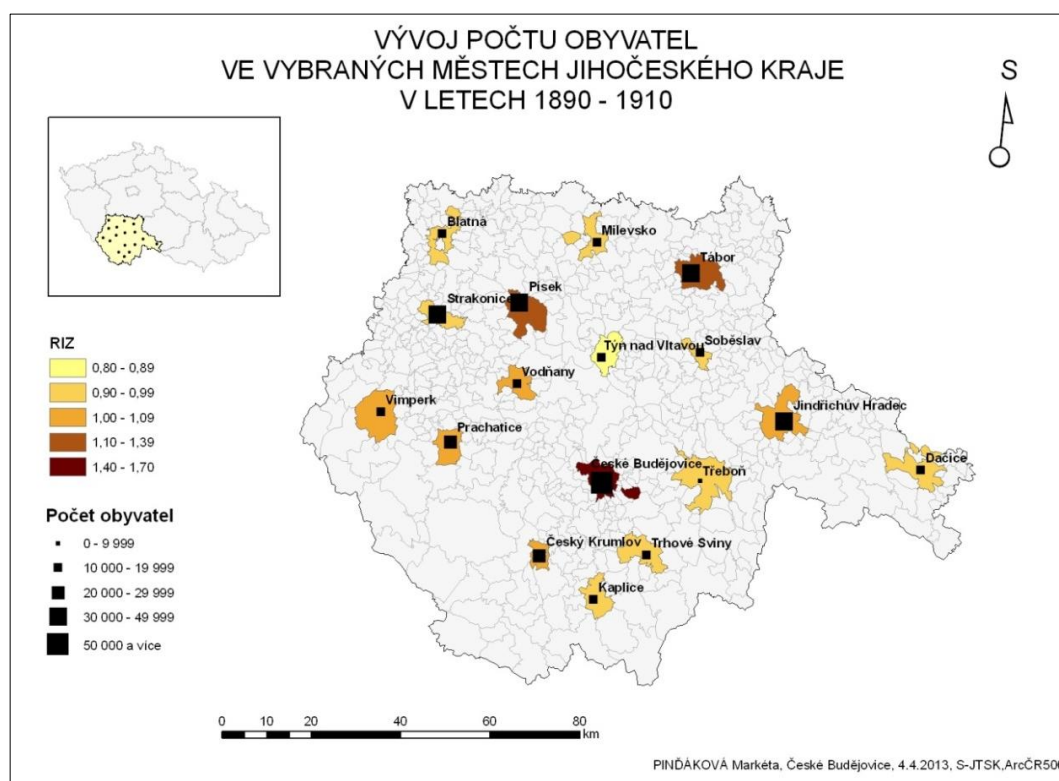
Průmyslová revoluce ovlivnila ve druhé polovině 19. století hospodářský i populační vývoj téměř všech sledovaných měst. Jedním z hlavních historicko-geografických procesů, jež se vývoje dotýkaly, byla urbanizace. Zásadou železnice a uvolnění pout venkovského obyvatelstva došlo k výraznému populačnímu nárůstu a rozvoji průmyslu v Českých Budějovicích. V porovnání s městem Vodňany, kde se průmysl nerozvíjel a počet obyvatel se snížil, lze vysledovat dynamický nárůst počtu obyvatel také v Táboře, Písku a ve Vimperku. Období let 1869 – 1890 zastihlo v populační a hospodářské stagnaci město Týn nad Vltavou, jemuž se vyhnula důležitá železnice Vídeň – České Budějovice – Plzeň. Populačně stagnoval také Jindřichův Hradec, postihla jej hospodářská krize a následně silné vystěhovalectví.

Mapa č. 1: Vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech Jihočeského kraje v letech 1869 - 1890

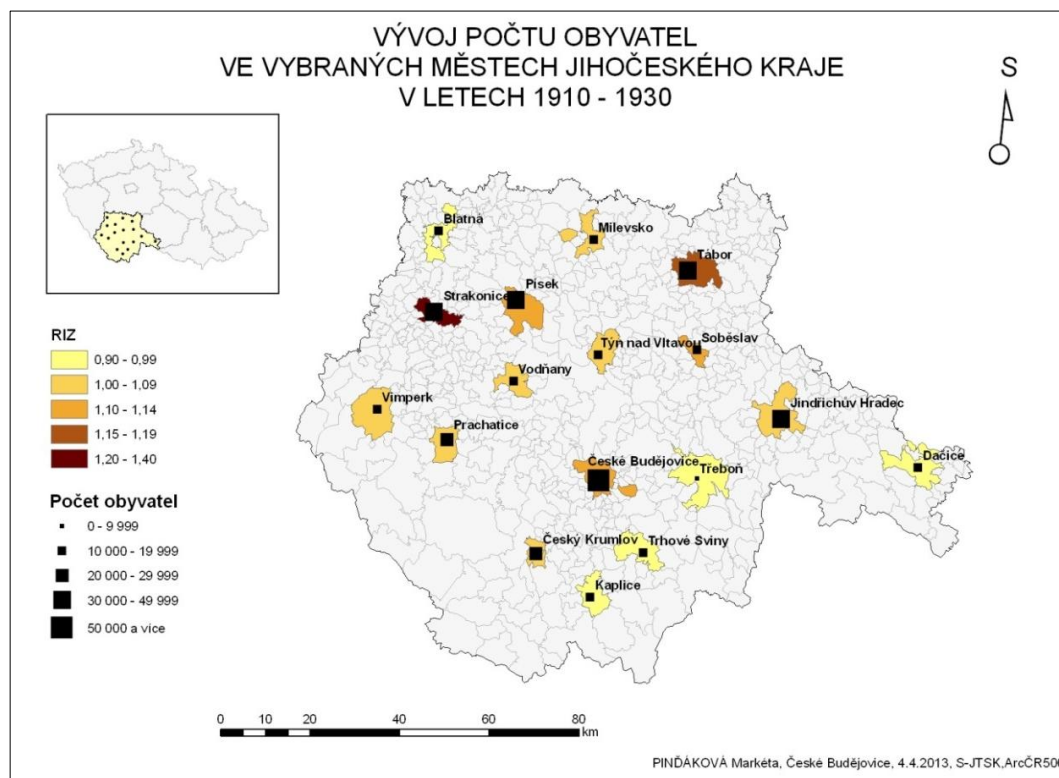
V období let 1890 – 1910 zaznamenáváme výrazný přírůstek obyvatelstva opět u Českých Budějovic, jenž činil téměř 23 tisíc, populačně rostla také města Tábor a Písek. Mírný nárůst počtu obyvatel je patrný i u ostatních sledovaných měst, jež se v průběhu 90. let 19. století rovněž dočkala výstavby železnice. Nové formy dopravy sehrály významnou roli v rozvoji průmyslu, ovlivnily vznik a umístění mnoha nových průmyslových podniků, zlepšily také komunikační možnosti společnosti (Semotanová 1998).

Mapa č. 2: Vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech Jihočeského kraje v letech 1890 - 1910

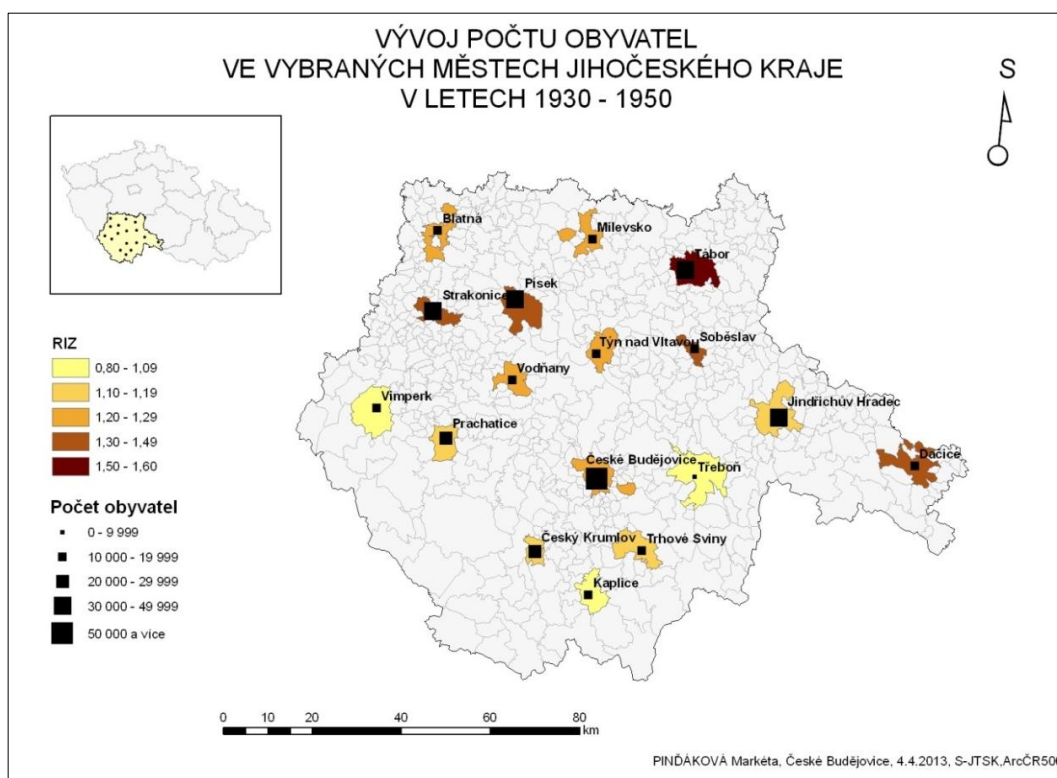
V následujícím období 1910 – 1930 vykazuje výraznější nárůst počtu obyvatel město Strakonice, vlivem prvorepublikového růstu industrializace (vznik průmyslového podniku ČZ), a Tábor. Město České Budějovice populačně a hospodářsky stagnovalo, neboť byly po rozpadu Rakouska-Uherska (1918) do značné míry přerušeny obchodní vztahy s ostatními částmi bývalé monarchie. Stagnaci populačního vývoje zaznamenáváme rovněž ve městě Vodňany a ostatních sledovaných městech především v důsledku snížení porodnosti v letech první světové války, vysoké úmrtnosti (nejvyšší v roce 1918, vlivem pandemie španělské chřipky; velmi nepříznivá byla kojenecká úmrtnost) a vystěholectví, vyvolané nepříznivou sociální situací.

Mapa č. 3: Vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech Jihočeského kraje v letech 1910 - 1930

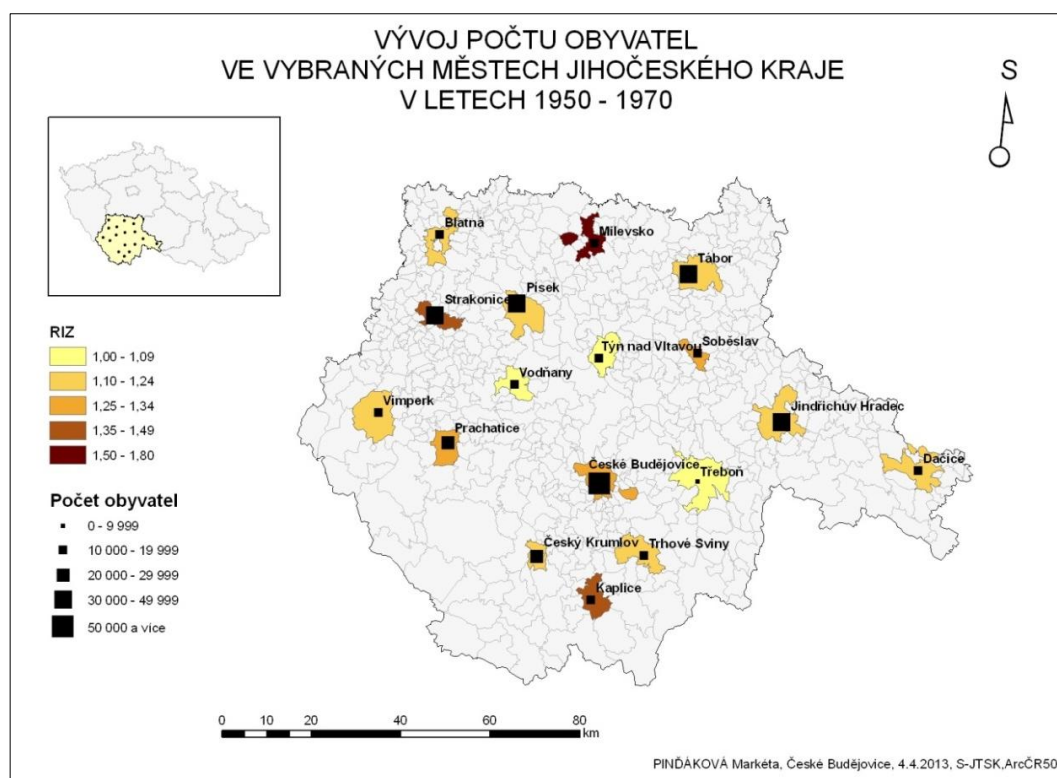
V časovém rozmezí let 1930 – 1950 je patrná značná diferenciacie populačního vývoje sledovaných měst, zapříčiněná zejména odsunem německého obyvatelstva, jež mělo čtné zastoupení ve Vimperku, Prachaticích, Českém Krumlově, Kaplici, rovněž v Českých Budějovicích a větších městech obecně. Největší relativní přírůstky lze vysledovat v Táboře, Písku a ve Strakonici, u nichž se odsun německojazyčného obyvatelstva na celkovém počtu obyvatel výrazněji neprojevil. Vodňany i ostatní sledovaná města populačně stagnovala. „Dlouholeté snížení sňatečnosti, pokles plodnosti na nebývalou úroveň a zachování nepříznivé výše úmrtnosti, to byly demografické následky krizových let“ (Kučera 1994, s. 23).

Mapa č. 4: Vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech Jihočeského kraje v letech 1930 - 1950

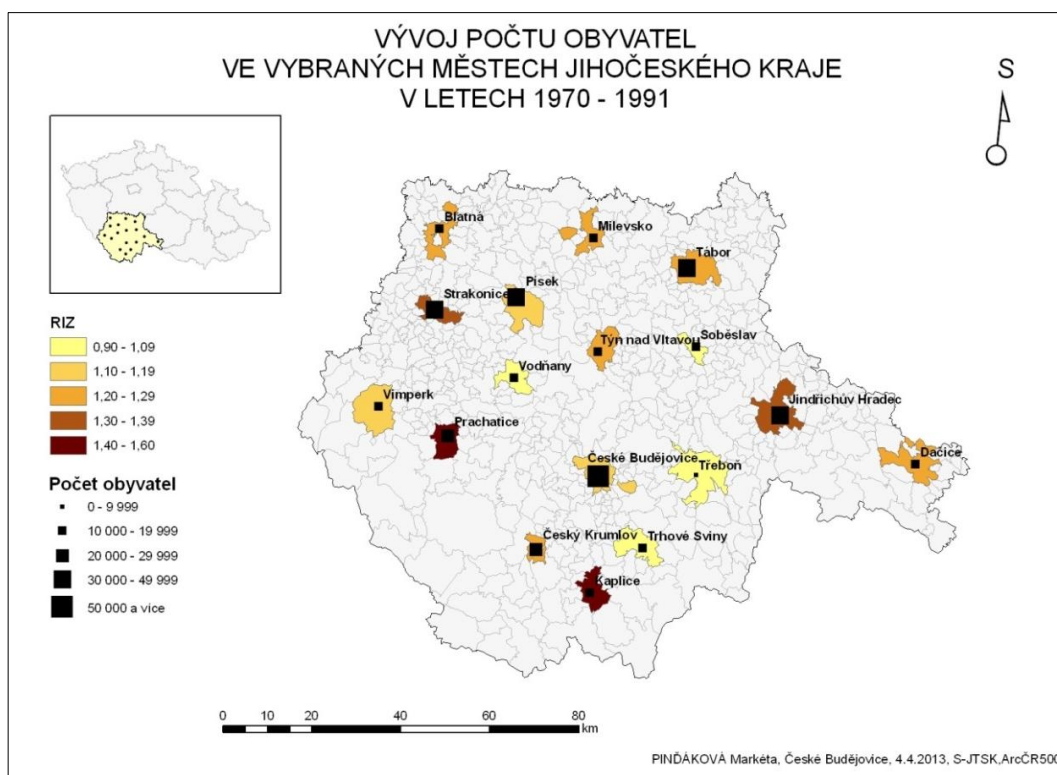
V následujícím období let 1950 – 1970 vykazuje největší relativní přírůstek počtu obyvatel město Milevsko, kde došlo k poměrně výrazné industrializaci (vznik strojírenského podniku Janka n. p., textilního závodu Jitex a továrny Koh-i-noor). V porovnání s ostatními sledovanými městy zaznamenáváme nadprůměrné hodnoty také u města Strakonice, kde došlo k posílení průmyslové základny, a Českých Budějovic, v důsledku posílení těžkého průmyslu a výstavby velkých panelových sídlišť. Nárůst počtu obyvatel lze vysledovat rovněž ve Vimperku, Prachaticích, Českém Krumlově a v Kaplici, kde se výrazněji projevil poválečný odsun německého obyvatelstva, jenž nepochybně souvisí s následným procesem osídlování. Vodňany a ostatní města ve sledovaném období spíše populačně stagnují.

Mapa č. 5: Vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech Jihočeského kraje v letech 1950 - 1970

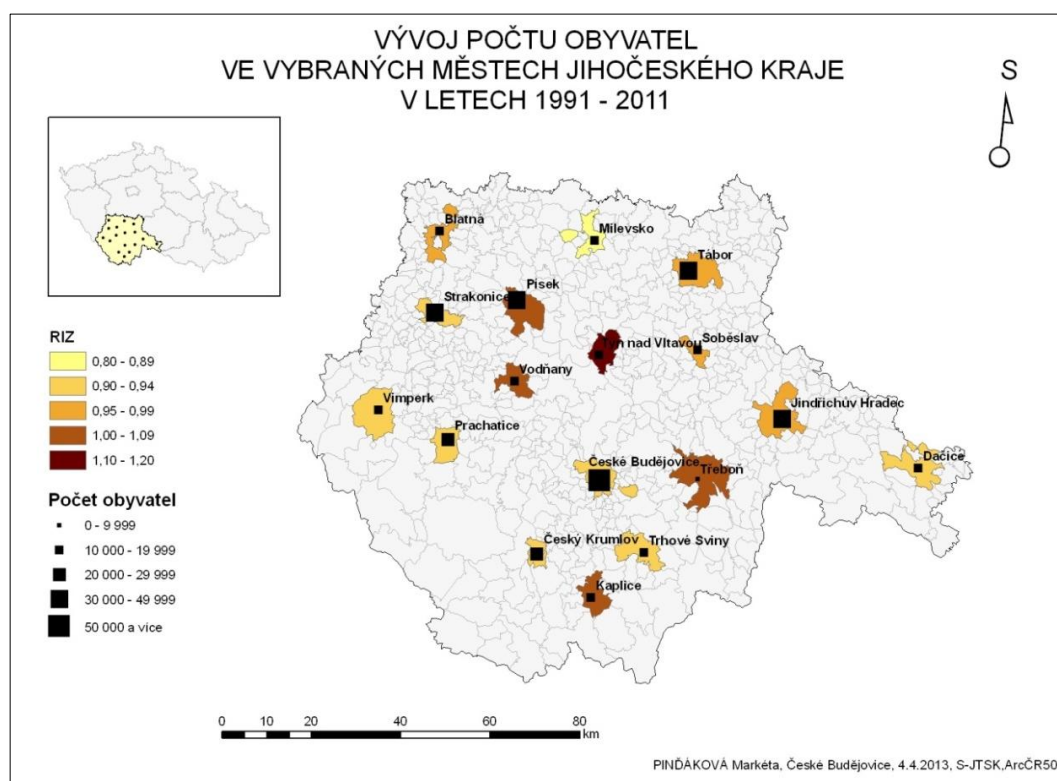
V časovém rozmezí let 1970 – 1991 lze v porovnání s městem Vodňany, jež populačně stagnovalo, vysledovat největší relativní přírůstky počtu obyvatel v Prachaticích, Kaplici, dále ve Strakonících a Jindřichově Hradci, což lze přisuzovat výraznému celorepublikovému vzestupu porodnosti v důsledku populační politiky Československa. Rovněž přispěla skutečnost, že do věku nejvyšší plodnosti postupně vstupovaly početně silné ročníky žen, narozené kolem roku 1950. 80. léta 20. století jsou již charakteristická následným návratem na předchozí úroveň reprodukce, proto u většiny sledovaných měst nebyly přírůstky počtu obyvatel tak výrazné a spíše populačně stagnovala. V aglomeraci Českých Budějovic a Tábora však v důsledku suburbanizace, přesněji populačního růstu sídel v okolí větších měst.

Mapa č. 6: Vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech Jihočeského kraje v letech 1970 - 1991

Období let 1991 – 2011 představovalo v populačním vývoji zejména bývalých okresních měst Jihočeského kraje výrazný předěl; u měst zaznamenáváme relativní úbytek počtu obyvatel v důsledku suburbanizace, změn demografického chování a stárnutí obyvatelstva, které lze charakterizovat především růstem relativního zastoupení osob ve věku nad 65 let. Výjimkou je město Tým nad Vltavou, jež vykazuje za sledované období největší relativní přírůstek počtu obyvatel. Výraznější nárůst lze vysledovat rovněž v Písku a ve Vodňanech.

Mapa č. 7: Vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech Jihočeského kraje v letech 1991 - 2011

6. Populační vývoj: syntéza poznatků

Z hlediska historického vývoje lze území Jihočeského kraje rozčlenit na dvě oblasti, ve kterých lze vysledovat odlišnou tendenci populačního vývoje; na oblast pohraniční a vnitřní. Tuto skutečnost dokládají rovněž výsledky předchozí analýzy. Následná kapitola je zprvu zaměřena na diferenciaci populačního vývoje vybraných měst Jihočeského kraje, hlavní historickogeografické aspekty vývoje počtu obyvatel města Vodňany a jeho regionu, následně na specifika populačního vývoje města.

6.1 Diferenciace populačního vývoje vybraných měst Jihočeského kraje

Současná sídelní struktura Jihočeského kraje je výsledkem dlouhodobého historického vývoje, již podmínily přírodní podmínky, také však hospodářské a politické aspekty vývoje společnosti.

Pohraniční oblast kraje má charakter méně vyspělého až periferního, méně zalidněného a hůře dopravně dostupného území. Týká se podstatné části území pohraničních okresů, jež ležely podle stavu k 29. září 1938 v pásmu Šumavy a nejj jižnější části horního Povltaví, tj. území okresů Prachatice, Český Krumlov, Kaplice, rovněž větší část okresu Jindřichův Hradec, jenž byl od souvislého pásu pohraničních okresů oddělen okresem Třeboň. Jihočeské pohraničí, v porovnání s některými českými příhraničními oblastmi, nikdy nepředstavovalo území s jednoznačnou dominancí obyvatelstva německé národnosti. Zastoupení české a německé národnosti zde bylo v podstatě vyrovnané.

Určujícím pro zařazení měst Český Krumlov, Jindřichův Hradec, Kaplice, Prachatice a Vimperk do pohraniční oblasti byla jejich skutečná poloha v pohraničí, zastoupení obyvatelstva české i německé národnosti, rovněž specifický populační vývoj v časovém rozmezí let 1869 – 2011.

Tabulka č. 1: Vývoj počtu obyvatel v pohraniční oblasti Jihočeského kraje v letech 1869 - 2011

Oblast	Město/rok	1869	1890	1910	1930	1950
Pohraniční	Český Krumlov	7 071	8 903	9 485	9 709	8 441
	Jindřichův Hradec	12 294	12 032	13 602	13 591	12 080
	Kaplice	3 966	4 004	4 167	3 860	2 952
	Prachatice	4 911	5 363	5 779	5 926	5 130
	Vimperk	6 656	7 751	8 768	8 674	5 288

Tabulka č. 1: Vývoj počtu obyvatel v pohraniční oblasti Jihočeského kraje v letech 1869 – 2011 (pokračování)

Oblast	Město/rok	1970	1991	2011
Pohraniční	Český Krumlov	10 430	14 108	13 348
	Jindřichův Hradec	14 675	21 822	21 853
	Kaplice	4 395	7 111	7 277
	Prachatice	7 100	11 805	11 332
	Vimperk	6 657	8 090	7 696

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005, (ČSÚ 2006);
www.czso.cz

Ve druhé polovině 19. století lze v pohraničí Jihočeského kraje vysledovat stagnaci populačního vývoje i rozvoje průmyslu. Jednou z hlavních příčin byla skutečnost, že se města, ležící v pohraniční oblasti, dočkala výstavby železnice až v průběhu 90. let 19. století. Byly to však zejména místní dráhy, jež měly převážně charakter odboček od hlavních tratí či spojek hlavních tratí (Pavlíček 2002). Počet obyvatel sledovaných měst stagnoval v důsledku první světové války i v časovém rozmezí let 1910 – 1930. V následujícím období zaznamenáváme výrazný populační úbytek, jenž byl více než druhou světovou válkou (ztráty na životech) způsoben poválečným odsunem německého obyvatelstva, jež ovlivňovalo charakter života z hlediska hospodářského, kulturního i národnostního. Konec druhé světové války představoval v pohraniční oblasti hluboký vývojový předěl.

Od 50. let 20. století probíhal v jihočeském pohraničí velmi dynamický populační vývoj, což lze přičítat zejména poválečnému osídlování, jehož intenzitu však ovlivňoval málo rozvinutý průmysl, tedy omezený počet pracovních příležitostí mimo sféru zemědělství. K výrazné industrializaci došlo v následujících letech. Od 70. let vedla k poměrně rychlému růstu počtu obyvatel především pronatalitní politika Československa. Od počátku 90. let 20. století až do posledního cenzu v roce 2011 je u měst patrná stagnace populačního vývoje, vlivem přirozené měny obyvatelstva.

Druhá vymezená zóna Jihočeského kraje leží v jeho vnitřní části a v celé historii představovala území s převažujícím obyvatelstvem české národnosti. Do této kategorie byla zařazena města, jež nesplňují podmínky pro zařazení do oblasti

pohraniční, tj. Blatná, České Budějovice, Dačice, Milevsko, Písek, Soběslav, Strakonice, Tábor, Trhové Sviny, Třeboň, Týn nad Vltavou, a Vodňany.

Tabulka č. 2: Vývoj počtu obyvatel ve vnitřní oblasti Jihočeského kraje v letech 1869 – 2011

Oblast	Město/rok	1869	1890	1910	1930	1950
Vnitřní	Blatná	4 924	4 891	4 839	4 476	4 355
	České Budějovice	19 232	32 134	54 786	59 079	55 709
	Dačice	4 656	5 002	5 232	4 743	5 015
	Milevsko	4 360	4 290	4 241	4 324	4 000
	Písek	10 565	12 550	17 273	18 658	20 560
	Soběslav	3 706	4 251	4 232	4 596	4 785
	Strakonice	8 327	8 733	8 715	11 398	12 056
	Tábor	10 339	12 652	17 495	19 425	23 696
	Trhové Sviny	5 436	5 430	5 625	4 823	3 809
	Třeboň	7 463	7 650	7 721	7 042	6 235
	Týn nad Vltavou	6 128	5 873	5 390	5 544	5 050
	Vodňany	5 784	5 364	5 811	5 813	5 624

Tabulka č. 2: Vývoj počtu obyvatel ve vnitřní oblasti Jihočeského kraje v letech 1869 – 2011 (pokračování)

Oblast	Město/rok	1970	1991	2011
Vnitřní	Blatná	5 265	6 944	6 746
	České Budějovice	76 699	97 243	93 620
	Dačice	6 149	7 970	7 676
	Milevsko	7 553	9 782	8 761
	Písek	23 713	29 550	29 729
	Soběslav	6 304	7 365	7 215
	Strakonice	17 478	24 705	23 027
	Tábor	27 181	36 342	35 096
	Trhové Sviny	4 006	4 632	5 002
	Třeboň	7 828	9 052	8 598
	Týn nad Vltavou	5 299	6 831	8 150
	Vodňany	6 284	6 331	6 976

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005, (ČSÚ 2006);
www.czso.cz

V porovnání s populačním vývojem pohraničí Jihočeského kraje dochází ve druhé polovině 19. století v jeho *vnitřní oblasti* k velmi dynamickému populačnímu i průmyslovému vývoji, a to zejména v bývalých okresních městech v důsledku výstavby železnic a uvolnění pout venkovského obyvatelstva. V časovém rozmezí let 1910 – 1930, rovněž v období let 1930 – 1950 města spíše populačně stagnují. Na vině bylo několik aspektů; první světová válka, následky světové hospodářské krize (v první fázi se výrazněji projevila především v zemědělství) a druhá světová válka, jež vývoj měst oslabily z hlediska populačního i hospodářského.

V poválečném období je ve vnitřní oblasti patrný výrazný nárůst počtu obyvatel v důsledku posílení průmyslové základny měst a výstavby velkých panelových sídlišť. Populační růst měst ve druhé polovině 20. století lze také přisuzovat výraznému celorepublikovému vzestupu porodnosti v důsledku populační politiky Československa. Rovněž přispěla skutečnost, že do věku nejvyšší plodnosti postupně vstupovaly početně silné ročníky žen, narozené kolem roku 1950. V následujícím období 1991 – 2011 lze vysledovat tendenci stagnační, především vlivem přirozené měny. Také však v důsledku suburbanizace.

6.2 Hlavní historickogeografické aspekty populačního vývoje města a jeho regionu

Ve druhé polovině 19. století představovala nejvýraznější aspekt vývoje měst Jihočeského kraje jednoznačně průmyslová revoluce, v jejím rámci pak zavedení železnice. Jedním z hlavních historickogeografických procesů, jež se vývoje dotýkaly, byla urbanizace, spjatá s rychlým růstem měst a zvyšujícím se podílem obyvatel, žijících ve městě (Semotanová 1998, s. 208). Město Vodňany však vykazovalo spíše podprůměrnou dynamiku vývoje a populační úbytek. Mírný rozvoj zaznamenáváme počátkem 90. let 19. století, kdy byl zahájen provoz lokální dráhy, vedoucí z Číčenic (přes Vodňany) do Prachatic. Místním továrnám se sice nepodařilo změnit zemědělský ráz bývalého okresu v oblast převážně dělnickou a průmyslovou, avšak ani toto odvětví nelze opominout (Mostecký 1940, s. 191).

Za další aspekt, ovlivňující populační vývoj města a jeho regionu, lze považovat první světovou válku a její důsledky; ztráty na životech, nižší porodnost, vyšší kojenecká úmrtnost, jež představují hlavní příčinu rozkolísání do té doby pravidelné věkové struktury obyvatelstva. V období let 1910 – 1930 se počet

obyvatel Jihočeského kraje snížil o více než 30 tisíc, ve Vodňanech zaznamenáváme stagnaci populačního vývoje. Velké ztráty na celkovém počtu obyvatelstva Jihočeského kraje přineslo rovněž období let 1930 – 1950. Na vině bylo několik aspektů, jež do demografického vývoje zasahují vskutku výrazným způsobem; následky světové hospodářské krize (v první fázi se výrazněji projevila především v zemědělství), druhá světová válka, poté poválečný odsun Němců z českého pohraničí. Populační vývoj Vodňan narušilo zejména rozhodnutí o konečné likvidaci obyvatel židovského vyznání, jež mělo ve Vodňanech v roce 1930 více než 2% zastoupení.

Počátek období 1950 – 1970 byl poznamenán „dozníváním poválečných kompenzačních populačních trendů“ (Kučera 1994, s. 59), charakteristické je rovněž dosidlování příhraničních oblastí Jihočeského kraje. Od sedmdesátých let 20. století zaznamenáváme ve městě a jeho regionu nárůst počtu obyvatel, jež lze přisuzovat výraznému celorepublikovému vzestupu porodnosti v důsledku populační politiky Československa. V posledním sledovaném období let 1991 – 2011 lze vysledovat stagnaci populačního vývoje Jihočeského kraje, již ovlivnil zejména pokles porodnosti, charakteristický je také dlouhodobý růst podílu starších věkových skupin a proces suburbanizace. Výjimkou je město Vodňany, jež vykazuje za sledované období přírůstek počtu obyvatel.

6.3 Specifika populačního vývoje Vodňan a jeho regionu

Město Vodňany bylo zařazeno do druhé vymezené zóny Jihočeského kraje, která leží v jeho vnitřní části. Na jejím území odedávna do současnosti převažovalo obyvatelstvo české národnosti, jak již bylo zmíněno v úvodu syntetické části. Ve městě bylo však přítomné obyvatelstvo židovského vyznání, jež mělo v roce 1930 více než 2% zastoupení. Nejstarší písemná zmínka pochází z roku 1406, druhá dochovaná zpráva až z přelomu 15. a 16. století. Ve Vodňanech nikdy nevzniklo samostatné uzavřené ghetto, židovská komunita se usazovala nejprve v domech ve městě, v pozdějších letech (od poloviny 19. století) i na předměstí. Od druhé poloviny 19. století se ve městě usazují podnikatelé a zakladatelé velkých výrobních dílen a menších továren (Louženský 2012). Nejvýraznější předěl v historii vodňanského židovského obyvatelstva představoval rok 1942, kdy bylo rozhodnuto o jeho konečné likvidaci. Z téměř 80 deportovaných se z Terezína a dalších vyhlazovacích táborů do Vodňan vrátili pouze tři obyvatelé.

Propojíme-li výsledky předchozí analýzy s dynamikou populačního vývoje Vodňan a ostatních sledovaných sídel Jihočeského kraje, lze města v časovém rozmezí let 1869 – 2011 zařadit do následujících kategorií.

Do kategorie měst *poklesových*, u nichž počet obyvatel dlouhodobě klesal, nebylo zařazeno žádné město Jihočeského kraje. K městům spíše *stagnačním* se řadí Vodňany, Týn nad Vltavou, Trhové Sviny, Třeboň a Vimperk, jež ve sledovaném období nevykazovala dlouhodobý relativní pokles počtu obyvatel. Příčinou stagnace populačního vývoje bylo zejména chybějící železniční napojení měst, až do konce 19. století, tudíž zde nebyly vytvořeny příznivější podmínky pro industrializaci, a tím i příchod dělnictva. Města Blatná, Dačice a Jindřichův Hradec představují města *mírně růstová*, u nichž lze v porovnání s kategorií měst stagnačních vysledovat dlouhodobější populační přírůstek. K *silně růstovým* se řadí města Český Krumlov, Kaplice, Prachatice, Milevsko, Písek, Soběslav a Strakonice. Počet obyvatel silně růstových sídel se od svého stavu v roce 1869 zvýšil více než dvakrát. Města s vyšším populačním přírůstkem narostla více než trojnásobně, tj. město České Budějovice a Tábor.

7. Závěr

Cílem analýzy populačního vývoje města Vodňany v kontextu Jihočeského kraje bylo rovněž ověření hypotéz, jež byly stanoveny v úvodní části práce.

První stanovená hypotéza, jež se týkala hospodářské vyspělosti Jihočeského kraje v období industrializace českých zemí, byla potvrzena. Kraj ve zmíněném období vskutku vykazoval nižší dynamiku populačního vývoje i rozvoje průmyslu v porovnání s jinými kraji Česka.

Následující dvě hypotézy, jež se rovněž vztahovaly k období průmyslové revoluce, byly potvrzeny. Hlavní příčinou rozvoje průmyslu ve městě bylo skutečně zavedení železnice, rozvoj umožnil také dostatek pracovních sil a podnikavost vodňanských živnostníků. Do té doby však zůstávalo stranou. Tato skutečnost se projevila i u některých ostatních měst Jihočeského kraje.

Rovněž byla potvrzena i čtvrtá stanovená hypotéza, o příčinách poklesu počtu obyvatelstva Jihočeského kraje v období let 1910 – 1950. Na vině bylo několik aspektů, které narušily populační vývoj celého kraje. V první řadě první a druhá světová válka, její následky, dále světová hospodářská krize ve 30. letech 20. století

(nejdříve zemědělská, poté celé ekonomiky a v exportní části průmyslu zvláště). V pohraniční oblasti Jihočeského kraje to byl zejména odsun obyvatelstva německé národnosti z českého pohraničí.

Poslední pátá hypotéza, jež se vztahovala k populačnímu vývoji města Vodňany v období let 1991 – 2011, se jako jediná nepotvrdila. Byla stanovena následovně: V období 1991 – 2011 lze ve Vodňanech očekávat stagnaci a pokles populace. Její příčinou byl přirozený úbytek obyvatelstva, který je v posledních dvaceti letech typický pro Českou republiku. Město však ve stanoveném období vykazovalo naopak přírůstek počtu obyvatel.

Předkládaná bakalářská práce přispěla zejména k pochopení hlavních činitelů, příčin a historickogeografických aspektů, které vedly k nynějšímu postavení Vodňan a jeho populační velikosti v regionálním kontextu. Rovněž byla pozornost věnována hlavním tendencím populačního vývoje vybraných měst Jihočeského kraje.

8. Prameny a literatura

FENCL, F. (1948): Soumrak a svítání. Národní kronika Vodňan 1939–1945. Památníkový spolek ve Vodňanech, Vodňany, 304 s.

FIALOVÁ, L. a kol. (1996): Dějiny obyvatelstva v českých zemích. Praha, 400 s.

FRÁNĚ, L. (2012): Vývoj přeshraniční spolupráce v jižních Čechách. Geografické rozhledy, 21, č. 3, s. 28–29.

HAMPL, M., GARDAVSKÝ, V., KÜHNEL, K. (1987): Regionální struktura a vývoj systému osídlení ČSR. Universita Karlova, Praha, 256 s.

HAMPL, M. (2005): Geografická organizace společnosti v České republice: transformační procesy a jejich obecný kontext. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, Praha.

HLAVAČKA, M. (1990): Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce. Academia, Praha, 179 s.

JAKUBEC, I., JINDRA, Z. a kol. (2006): Dějiny hospodářství českých zemí od počátku industrializace do konce habsburské monarchie. Karolinum, Praha, 437 s.

JANÁK, J., HLEDÍKOVÁ, Z., DOBEŠ, J. (2005): Dějiny správy v Českých zemích: od počátku po současnost. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 568 s.

KÁRNÍKOVÁ, L. (1965): Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754–1914, HÚ ČSAV, Praha, 402 s.

KOSCHIN, F. (2005): Demografie poprvé. Oeconomica, Praha, 122 s.

KUBEŠ, J. (2012): České Budějovice – metropole jižních Čech (geografické charakteristiky s implikacemi pro rozvoj). Geografické rozhledy, 21, č. 3, s. 8–9.

KUČA, K. (1996-2011): Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I.-VIII. díl. Libri, Praha, 874 + 938 + 952 + 941 + 671 + 880 + 991 + 891 s.

KUČERA, M. (1994): Populace České republiky 1918-1991. Česká demografická společnost, Praha, 197 s.

LOUŽENSKÝ, J. (2012): Z historie židovské komunity ve Vodňanech. Jiří Louženský, Vodňany, 114 s.

MIŠTERA, L. a kol. (1984): Geografie krajů ČSSR. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 340 s.

MLEZIVA, Š., KUČA, K. (2006): Historický lexikon městysů a měst. Baset, Praha, 935 s.

MOSTECKÝ, V. (1940): Dějiny bývalého královského města Vodňan. I.-III. díl. Vlastním nákladem, Praha, 395 + 246 + 211 s.

NOVÁČEK, A. (2006): Analýza vlivu vybraných faktorů na vývoj sídelního systému Vysočiny od roku 1869. Vlastivědný sborník Vysočiny, 15, s. 91–105.

NOVÁČEK, A. (2012): Jižní Čechy v zrcadle dějin a srovnání. Geografické rozhledy, 21, č. 3, s. 2-4.

PAVLÍČEK, S. (2002): Naše lokálky. Místní dráhy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Dokořán, Praha, 156 s.

PURŠ, J. (1960): Průmyslová revoluce v českých zemích. Státní nakladatelství technické literatury, Praha, 168 s. + 32 s. obr. příloh.

PURŠ, J. (1973): Průmyslová revoluce. Vývoj pojmu a koncepce. Academia, Praha, 733 s.

ROMPORTL, D. (2009): Typologie krajiny České republiky. Dizertační práce. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Praha, 147 s.

RŮŽKOVÁ, J., ŠKRABAL, J. (2006): Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005. I. díl. Český statistický úřad, Praha, 758 s.

SEMOTANOVÁ, E. (1998): Historická geografie českých zemí. Historický ústav AV ČR, Praha, 293 s.

SRB, V. (2004): 1000 let obyvatelstva českých zemí. Univerzita Karlova, Karolinum, Praha, 275 s.

ŠANTRŮČKOVÁ, M. (2012): Krajiny jižních Čech. Geografické rozhledy, 21, č. 3, s. 30–32.

Internetové zdroje

<http://www.blanicko-otavsko.eu/> - Dobrovolný svazek obcí Blanicko-otavského regionu

<http://www.ceskearchivy.cz/> - Státní oblastní archiv v Třeboni

<http://www.czso.cz/> - Český statistický úřad

<http://www.demografie.info/> - Demografické informace, analýzy a komentáře

<http://www.muzeumvodnany.cz/muzeum-a-galerie> - Městské muzeum a galerie Vodňany

<http://oldmaps.geolab.cz/> - Prezentace starých mapových děl z území Čech, Moravy a Slezska

<http://www.risy.cz/cs> - Regionální informační servis

<http://www.vodnany.eu/> - Oficiální stránky města Vodňany

9. Seznam příloh

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Vývoj počtu obyvatel v pohraniční oblasti Jihočeského kraje v letech 1869 - 2011

Tabulka č. 2: Vývoj počtu obyvatel ve vnitřní oblasti Jihočeského kraje v letech 1869 – 2011

Tabulka č. 3: Vývoj počtu obyvatel Jihočeského kraje a jeho vybraných měst za jednotlivá období

Tabulka č. 4: Vývoj počtu obyvatel vybraných měst Jihočeského kraje za jednotlivá období

Seznam grafů

Graf č. 1: Vývoj počtu obyvatel v Jihočeském kraji v letech 1869 - 2011

Graf č. 2: Vývoj počtu obyvatel v Jihočeském kraji v porovnání s ČR v letech 1869 - 2011

Graf č. 3: Vývoj počtu obyvatel ve Vodňanech v letech 1869 - 2011

Graf č. 4: Vývoj počtu obyvatel ve vnitřní oblasti Jihočeského kraje v letech 1869 – 2011 (v porovnání s populačním vývojem Jihočeského kraje)

Graf č. 5: Vývoj počtu obyvatel v pohraniční oblasti Jihočeského kraje v letech 1869 – 2011 (v porovnání s populačním vývojem Jihočeského kraje)

Seznam map

Mapa č. 1: Vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech Jihočeského kraje v letech 1869 – 1890

Mapa č. 2: Vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech Jihočeského kraje v letech 1890 – 1910

Mapa č. 3: Vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech Jihočeského kraje v letech 1910 – 1930

Mapa č. 4: Vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech Jihočeského kraje v letech 1930 – 1950

Mapa č. 5: Vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech Jihočeského kraje v letech 1950 - 1970

Mapa č. 6: Vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech Jihočeského kraje v letech 1970 – 1991

Mapa č. 7: Vývoj počtu obyvatel ve vybraných městech Jihočeského kraje v letech 1991 – 2011

10. Přílohy

Tabulka č. 3: Vývoj počtu obyvatel Jihočeského kraje a jeho vybraných měst za jednotlivá období

Město/rok	1869	RIZ 1869 - 1890	1890	RIZ 1890 - 1910	1910
Blatná	4 924	0,87	4 891	0,85	4 839
České Budějovice	19 232	1,46	32 134	1,47	54 786
Český Krumlov	7 071	1,10	8 903	0,92	9 485
Dačice	4 656	0,94	5 002	0,90	5 232
Jindřichův Hradec	12 294	0,85	12 032	0,97	13 602
Kaplice	3 966	0,88	4 004	0,90	4 167
Milevsko	4 360	0,86	4 290	0,85	4 241
Písek	10 565	1,04	12 550	1,18	17 273
Prachatice	4 911	0,95	5 363	0,93	5 779
Soběslav	3 706	1,00	4 251	0,86	4 232
Strakonice	8 327	0,92	8 733	0,86	8 715
Tábor	10 339	1,07	12 652	1,19	17 495
Trhové Sviny	5 436	0,87	5 430	0,89	5 625
Třeboň	7 463	0,89	7 650	0,87	7 721
Týn nad Vltavou	6 128	0,84	5 873	0,79	5 390
Vimperk	6 656	1,02	7 751	0,97	8 768
Vodňany	5 784	0,81	5 364	0,93	5 811
Jihočeský kraj	689 119	0,91	716 015	0,90	753 025
Česká republika	7 565 463	1	8 666 456	1	10 076 727

Tabulka č. 3: Vývoj počtu obyvatel Jihočeského kraje a jeho vybraných měst za jednotlivá období (pokračování)

Město/rok	RIZ 1910 - 1930	1930	RIZ 1930 - 1950	1950	RIZ 1950 - 1970
Blatná	0,87	4 476	1,17	4 355	1,10
České Budějovice	1,02	59 079	1,13	55 709	1,25
Český Krumlov	0,97	9 709	1,04	8 441	1,12
Dačice	0,86	4 743	1,27	5 015	1,11
Jindřichův Hradec	0,94	13 591	1,07	12 080	1,10
Kaplice	0,87	3 860	0,92	2 952	1,35
Milevsko	0,96	4 324	1,11	4 000	1,71
Písek	1,02	18 658	1,32	20 560	1,05
Prachatice	0,97	5 926	1,04	5 130	1,26
Soběslav	1,03	4 596	1,25	4 785	1,19
Strakonice	1,23	11 398	1,27	12 056	1,31
Tábor	1,05	19 425	1,46	23 696	1,04
Trhové Sviny	0,81	4 823	0,95	3 809	0,95
Třeboň	0,86	7 042	1,06	6 235	1,14
Týn nad Vltavou	0,97	5 544	1,09	5 050	0,95
Vimperk	0,93	8 674	0,73	5 288	1,14
Vodňany	0,94	5 813	1,16	5 624	1,01
Jihočeský kraj	0,90	718 820	0,92	550 911	0,95
Česká republika	1	10 674 240	1	8 896 086	1

Tabulka č. 3: Vývoj počtu obyvatel Jihočeského kraje a jeho vybraných měst za jednotlivá období (pokračování)

Město/rok	1970	RIZ 1970 - 1991	1991	RIZ 1991 - 2011	2011
Blatná	5 265	1,26	6 944	0,95	6 746
České Budějovice	76 699	1,22	97 243	0,94	93 620
Český Krumlov	10 430	1,30	14 108	0,92	13 348
Dačice	6 149	1,24	7 970	0,94	7 676
Jindřichův Hradec	14 675	1,43	21 822	0,98	21 853
Kaplice	4 395	1,55	7 111	1,00	7 277
Milevsko	7 553	1,24	9 782	0,87	8 761
Písek	23 713	1,19	29 550	0,98	29 729
Prachatice	7 100	1,59	11 805	0,93	11 332
Soběslav	6 304	1,12	7 365	0,95	7 215
Strakonice	17 478	1,36	24 705	0,91	23 027
Tábor	27 181	1,28	36 342	0,94	35 096
Trhové Sviny	4 006	1,11	4 632	1,05	5 002
Třeboň	7 828	1,11	9 052	0,92	8 598
Týn nad Vltavou	5 299	1,24	6 831	1,16	8 150
Vimperk	6 657	1,17	8 090	0,93	7 696
Vodňany	6 284	0,97	6 331	1,07	6 976
Jihočeský kraj	577 543	1,03	622 889	0,99	636 138
Česká republika	9 807 696	1	10 230 060	1	10 505 445

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006);
www.czso.cz; vlastní výpočet

Poznámka: RIZ = relativní index změny

Tabulka č. 4: Vývoj počtu obyvatel vybraných měst Jihočeského kraje za jednotlivá období

Město/rok	1869	RIZ 1869 - 1890	1890	RIZ 1890 - 1910	1910
Blatná	4 924	0,96	4 891	0,94	4 839
České Budějovice	19 232	1,61	32 134	1,62	54 786
Český Krumlov	7 071	1,21	8 903	1,01	9 485
Dačice	4 656	1,03	5 002	0,99	5 232
Jindřichův Hradec	12 294	0,94	12 032	1,07	13 602
Kaplice	3 966	0,97	4 004	0,99	4 167
Milevsko	4 360	0,95	4 290	0,94	4 241
Písek	10 565	1,14	12 550	1,31	17 273
Prachatice	4 911	1,05	5 363	1,02	5 779
Soběslav	3 706	1,10	4 251	0,95	4 232
Strakonice	8 327	1,01	8 733	0,95	8 715
Tábor	10 339	1,18	12 652	1,31	17 495
Trhové Sviny	5 436	0,96	5 430	0,98	5 625
Třeboň	7 463	0,99	7 650	0,96	7 721
Týn nad Vltavou	6 128	0,92	5 873	0,87	5 390
Vimperk	6 656	1,12	7 751	1,08	8 768
Vodňany	5 784	0,89	5 364	1,03	5 811
Jihočeský kraj	689 119	1	716 015	1	753 025

Tabulka č. 4: Vývoj počtu obyvatel vybraných měst Jihočeského kraje za jednotlivá období (pokračování)

Město/rok	RIZ 1910 - 1930	1930	RIZ 1930 - 1950	1950	RIZ 1950 - 1970
Blatná	0,97	4 476	1,27	4 355	1,15
České Budějovice	1,13	59 079	1,23	55 709	1,31
Český Krumlov	1,07	9 709	1,13	8 441	1,18
Dačice	0,95	4 743	1,38	5 015	1,17
Jindřichův Hradec	1,05	13 591	1,16	12 080	1,16
Kaplice	0,97	3 860	1,00	2 952	1,42
Milevsko	1,07	4 324	1,21	4 000	1,80
Písek	1,13	18 658	1,44	20 560	1,10
Prachatice	1,07	5 926	1,13	5 130	1,32
Soběslav	1,14	4 596	1,36	4 785	1,26
Strakonice	1,37	11 398	1,38	12 056	1,38
Tábor	1,16	19 425	1,59	23 696	1,09
Trhové Sviny	0,90	4 823	1,03	3 809	1,00
Třeboň	0,96	7 042	1,16	6 235	1,20
Týn nad Vltavou	1,08	5 544	1,19	5 050	1,00
Vimperk	1,04	8 674	0,80	5 288	1,20
Vodňany	1,05	5 813	1,26	5 624	1,07
Jihočeský kraj	1	718 820	1	550 911	1

Tabulka č. 4: Vývoj počtu obyvatel vybraných měst Jihočeského kraje za jednotlivá období (pokračování)

Město/rok	1970	RIZ 1970 - 1991	1991	RIZ 1991 - 2011	2011
Blatná	5 265	1,22	6 944	0,95	6 746
České Budějovice	76 699	1,18	97 243	0,94	93 620
Český Krumlov	10 430	1,25	14 108	0,93	13 348
Dačice	6 149	1,20	7 970	0,94	7 676
Jindřichův Hradec	14 675	1,38	21 822	0,98	21 853
Kaplice	4 395	1,50	7 111	1,00	7 277
Milevsko	7 553	1,20	9 782	0,88	8 761
Písek	23 713	1,16	29 550	0,99	29 729
Prachatice	7 100	1,54	11 805	0,94	11 332
Soběslav	6 304	1,08	7 365	0,96	7 215
Strakonice	17 478	1,31	24 705	0,91	23 027
Tábor	27 181	1,24	36 342	0,95	35 096
Trhové Sviny	4 006	1,07	4 632	1,06	5 002
Třeboň	7 828	1,07	9 052	0,93	8 598
Týn nad Vltavou	5 299	1,20	6 831	1,17	8 150
Vimperk	6 657	1,13	8 090	0,93	7 696
Vodňany	6 284	0,93	6 331	1,08	6 976
Jihočeský kraj	577 543	1	622 889	1	636 138

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005, (ČSÚ 2006);
www.czso.cz; vlastní výpočet

Poznámka: RIZ = relativní index změny